

”Man kan alltid göra något”

- en kvalitativ studie om sjukskrivning hos mjölkbönder

Ella Fredriksson och Emma Magnusson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap/Institutionen för ekonomi

Agrar ekonomi

Examensarbete/SLU, Institutionen för Ekonomi, 1604 • ISSN 1401-4084

Uppsala 2024

”Man kan alltid göra något” – en kvalitativ studie om sjukskrivning hos mjölkbönder

Ella Fredriksson och Emma Magnusson

Handledare: Karin Hakelius, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi

Examinator: Richard Ferguson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekonomi

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i Företagsekonomi

Kurskod: EX0902

Program/utbildning: Agrar ekonomi

Kursansvarig inst.: Institutionen för ekonomi

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2024

Omslagsbild: Ella Fredriksson 2024

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Serietitel: Examensarbete/SLU, Institutionen för Ekonomi

Delnummer i serien: 1604

ISSN: 1401-4084

Nyckelord: Mjölkbönder, enskild firma, sjukskrivning, sjukledighet, contingency theory, practice theory, cultural approaches, Försäkringskassan, SGI, lantbruk, avbytare.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för ekonomi

Sammanfattning

Andelen sysselsatta svenskar inom jordbruket har minskat från 80% till 2% sedan mitten på 1800-talet. Utvecklingen fortsätter att gå mot allt färre men större lantbruksföretag, vilket resulterar i en mindre grupp yrkesverksamma lantbrukare ansvariga för den svenska livsmedelsproduktionen. Stödet för lantbrukare från yttre aktörer är svagt och för de mindre gårdarna utan anställd personal kan oplanerad frånvaro vara svårt att lösa.

Syftet med denna studie är att utforska hur mjölkbönder med enskild firma upplever sin möjlighet till sjukskrivning, hur omgivningsfaktorer påverkar deras möjligheter till sjukskrivning, samt hur andra aktörer kan bidra till att bredda möjligheten till sjukskrivning. Studien utgår ifrån en kvalitativ forskningsmetod med insamlad empiri från policy och intervjuer. Empirin beskriver de lagar och regler lantbrukare med enskild firma är bundna till, samt redogör för fyra semistrukturerade intervjuer med mjölkbönder som sedan analyseras genom en så kallad tematisk analys.

Studiens teoretiska referensram bygger på tre organisationsteoretiska teorier samt en litteraturgenomgång. Teorierna är *practice theory*, som grundar det mänskliga beteendet i vardagliga handlingar och dess sociala sammanhang; *contingency theory*, som bygger på hur omgivningsfaktorer påverkar; och *cultural approaches*, som fokuserar på hur kulturella värderingar och normer påverkar individers beslutstagande. De ämnesområden som behandlas inom litteraturgenomgången är *lantbrukares hälsa*, som bland annat visar att lantbrukare har färre läkarbesök vid olycksfall än icke-lantbrukare; *lantbrukares arbetsituation*, som visar på att många lantbrukare har svårt att sära på arbete och privatliv, där mjölkbönder upplever en särskilt hög stress till följd av dess unika livsstil; samt *lantbrukares attityder och hjälpsökarbeteende*, som visar på en underrapportering av skador och hur lantbrukare tenderar att bagatellisera sina skador.

Resultatet av studien visar att mjölkbönderna upplever stödet från externa aktörer vid sjukdom och skador som svagt, och att de besitter en varierad grad av kunskap om regelverken kring sjukskrivning i enskild firma. De beskriver att det är svårt att få tag i lämpliga avbytare, vilket resulterar i att man behöver förlita sig till stor del på familjen och andra närstående. Den största anledningen till att mjölkbönder inte sjukskriver sig är just bristen på avbytare, vilket kan kopplas till contingency-teorin. Det verkar även finnas en vana att arbeta vidare trots sjukdom eller skada, det vill säga att det går på rutin vilket kan förklaras med hjälp av practice theory. Mjölkbönderna upplever dock inte att de påverkas av någon machokultur, utan snarare en inre drivkraft, vilket analyseras utifrån Scheins modell där grundantagandet då blir att gården är en förlängning av mjölkböndernas identitet.

Sammanfattningsvis har studien visat att mjölkbönder upplever bristen på lämpliga avbytare som det största hindret för sjukskrivning, och den största möjligheten för förbättring. Förhoppningen är att studien bidrar till en djupare förståelse för mjölkböndernas situation och en vilja från externa aktörer att utöka relevanta stödsystem.

Nyckelord: mjölkbönder, enskild firma, sjukskrivning, sjukledighet, contingency theory, practice theory, cultural approaches, Försäkringskassan, SGI, lantbruk, avbytare.

Abstract

The number of people working in agriculture in Sweden has been reduced from 80% of the population to 2% since the middle of the 19th century. The trend continues towards fewer but larger agricultural companies, which leads to an even smaller number of professional farmers responsible for Swedish food production. Support for farmers from external actors is weak, and for the smaller farms without employed staff, unplanned absences can be difficult to resolve.

The purpose of this study is to explore how dairy farmers with sole trader businesses experience their ability to take sick leave, how external factors affect this ability, and how other actors can contribute to broadening the ability for sick leave. The study is based on a qualitative research method with collected empirical evidence from policy and interviews. The policy data describes the laws and regulations farmers with sole trader businesses are bound to, and reports on four semi-structured interviews with dairy farmers which are then analyzed through a so-called thematic analysis.

The theoretical framework of the study is based on three organizational theories and a literature review. The theories are *practice theory*, which grounds human behavior in everyday actions and their social context; *contingency theory*, which is based on how external factors influence our choices; and *cultural approaches*, which focus on how cultural values and norms influence individuals' decision-making. The subject areas covered in the literature review are *farmers' health*, which shows, among other things, that farmers have fewer hospital visits because of accidents than non-farmers; *the working situation of farmers*, which shows that many farmers have difficulty separating their work and private life, with dairy farmers experiencing particularly high stress as a result of their unique lifestyle; as well as *farmers' attitudes and help-seeking behavior*, which shows an under-reporting of injuries and how farmers tend to downplay their injuries.

The results of the study show that the dairy farmers perceive the support from external actors in the event of illness and injury as weak, and that they possess a varied degree of knowledge about the regulations regarding sick leave in sole trader businesses. They describe that it is difficult to get hold of suitable replacements, which results in having to rely largely on family and relatives. The biggest reason why dairy farmers do not utilize sick leave is due to the lack of substitutes, which is linked to contingency theory. There also seems to be a habit among farmers of continuing to work despite illness or injury since that is the routine, which can be explained with the help of practice theory. However, the dairy farmers do not feel that they are influenced by macho culture, but rather an internal driving force, which is analyzed based on Schein's model, where the basic assumption is that the farm is an extension of the dairy farmers' identity.

In summary, the study has shown that dairy farmers experience the lack of suitable replacements as the biggest obstacle to sick leave, as well as the biggest opportunity for improvement. The authors hope that this study contributes to a deeper understanding of the dairy farmers' situation and a willingness from external actors to expand upon relevant support systems.

Keywords: dairy farmers, sole trader businesses, sick leave, contingency theory, practice theory, cultural approaches, Försäkringskassan, SGI, agriculture, substitutes.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	8
1.1 Problembakgrund.....	8
1.2 Empiriskt problem	9
1.3 Teoretiskt problem	10
1.4 Syfte och frågor.....	11
1.5 Avgränsningar	11
1.6 Uppsatsens struktur	12
2. Metod.....	13
2.1 Val av metod	13
2.2 Litteraturgenomgång.....	14
2.3 Empirisk studie.....	14
2.3.1 Policy	15
2.3.2 Intervjuer	15
2.4 Analys	15
2.5 Kvalitet	16
2.5.1 Trovärdighet.....	16
2.5.2 Äkthet.....	17
2.5.3 Reflexivitet	18
2.5.4 Etik	18
3. Teori	20
3.1 Practice theory	20
3.2 Contingency theory	21
3.3 Cultural approaches.....	24
3.4 Litteraturstudie	25
3.4.1 Lantbrukares hälsa	25
3.4.2 Lantbrukares arbetssituation	27
3.4.3 Lantbrukares attityder och hjälpsökarbeteende.....	28
3.5 Teoretisk syntes	30
4. Empiri	32
4.1 Policy.....	32
4.1.1 Sjukförsäkring i svensk lag	32
4.1.2 Försäkringskassan.....	34

4.1.3	SGI och beskattning i enskild firma	35
4.2	Intervjuer	36
4.2.1	Sjukskrivningspolicy.....	36
4.2.2	Branschkultur	37
4.2.3	Personliga erfarenheter	37
4.2.4	Förbättringspotential	38
5.	Analys och resultat	40
5.1	Contingency-teori och arbetssituation	40
5.2	Practice theory och hjälpssökarbeteende	42
5.3	Cultural approaches och attityder	43
5.4	Regelmässiga möjligheter och utmaningar kring sjukskrivning	44
5.5	Diskussion.....	45
6.	Slutsatser.....	47
	Referenser.....	49
	Populärvetenskaplig sammanfattning	55
	Tack	56
	Bilaga 1 - Intervjufrågor	57

1. Introduktion

I detta inledande kapitel presenteras en problembakgrund med syfte att ge läsaren en inledande översikt över ämnesområdet, samt en empirisk och teoretisk problemformulering som förklarar varför arbetet är relevant. Vidare ställs även syftet och arbetets forskningsfrågor upp, avgränsningar formuleras och slutligen beskrivs uppsatsens struktur.

1.1 Problembakgrund

“Man kan inte låta bli och arbeta, det spelar ingen roll om man är dunderförkyld eller magsjuk, de är bara att kliva upp och göra det,” berättar lantbrukaren Gustav Juhlin i en intervju med Sveriges Radio P4 (2023). Lantbrukare har en tendens att se på fysiska och psykiska hälsoutmaningar precis på samma sätt som andra problem som dyker upp på gården - de ska bara lösas (Lundqvist et al. 2023). När jordbruket var familjens enda källa till mat på bordet var det naturligt att detta skulle bedrivas i ur och skur, trots sjukdom och skador. Denna attityd verkar ha hängt med i yrket även till modern tid, trots att lantbrukaryrket har förändrats och att Sverige idag har ett väl utbyggt socialt skyddsnät.

Lantbruk kan bedrivas inom flera olika inriktningar, och det faller sig naturligt att olika typer av produktion har olika förutsättningar, ofta med mer eller mindre intensiva säsonger. Lantbruk inriktat på mjölkproduktion har till skillnad från många andra inriktningar en oförändrad arbetsbelastning under hela året, där korna måste mjölkas två till tre gånger om dagen, varje dag på året för att undvika sjukdomar och bibehålla en jämn produktionsnivå (Jordbruksverket 2022). För att kunna vara ledig från arbetet behöver då lantbrukaren antingen ha anställda som avlastar, eller ringa in en avbytare¹.

Andelen svenskar som är sysselsatta inom lantbruket har minskat från 80% år 1850 till knappa 2% år 2020 (Jordbruksverket 2023a), och antalet lantbruksföretag med inriktning på mjölkproduktion har minskat från över 25 000 (Jordbruksverket

¹ Avbytare i lantbrukssammanhang kan liknas vid en vikarie, men som är specialiserad på lantbruk och som kan utföra det dagliga arbetet när lantbrukaren eller ordinarie personal till exempel är sjuk eller ledig.

2023b) till knappt 3 500 mellan åren 1990–2019 (Hajdu et al. 2020). Utvecklingen går mot färre men större lantbruksföretag, vilket resulterar i att en allt mindre grupp yrkesverksamma lantbrukare blir ansvariga för den svenska livsmedelsproduktionen. De sociala konsekvenserna av denna rationalisering blir att lantbrukare som inte längre har branschkollegor nästgårds eller familjemedlemmar som är aktiva inom företaget har svårt att få det stöd de behöver när de drabbas av oförutsedda skador eller sjukdomar. Planerad frånvaro kan vara svår nog att lösa, men oplanerad sådan kan vara rentav omöjlig i vissa fall (Eriksson & Svenson 1986). Trots den viktiga roll som lantbrukarna besitter är det många som uppger att de känner sig försummade av välfärdsstaten (Ryrvik 2023).

Med detta som bakgrund är det av intresse att undersöka hur lantbrukare agerar när de ställs inför behovet av långvarig, ofrivillig och oplanerad frånvaro, särskilt i form av sjukskrivning. Arbetet är avgränsat till att fokusera på lantbrukare vars huvudsysselsättning är lantbruk och där huvudverksamheten är mjölkproduktion. I arbetet kommer lantbrukare med mjölkproduktion som huvudsysselsättning att refereras till som mjölkbönder. I de fall där lantbrukare som generell yrkesgrupp åsyftas benämns dessa som lantbrukare.

1.2 Empiriskt problem

De flesta lantbruksföretag bedrivs som en enskild firma (Jordbruksverket 2023c) med lantbrukaren själv som företagsledare. Att driva ett eget företag, oavsett bransch, innebär ofta mycket stress och stort ansvar (Khan 2022). När verksamheten dessutom är uppbyggd runt levande djur så ändras förutsättningarna för hur man som företagare kan handskas med oförutsedda skador och sjukdom och den oplanerade frånvaro som ofta följer. Individer med ett lantbruk som huvudsysselsättning står därför ofta inför unika utmaningar när det kommer till sjukskrivning jämfört med personer som arbetar inom andra branscher (Stiernström et al. 1998).

Ytterligare en problematik som finns är den trend som visar på att lantbrukare som yrkesgrupp blir allt äldre (Nilsson 2011). Även om lantbrukare verkar vara hälsosammare än icke-lantbrukare och rapporterar färre fall av sjukskrivning på grund av sjukdom (Stiernström et al. 1998) så går det inte att bortse från att lantbrukaryrket är riskabelt i jämförelse med många andra yrken, vilket också visar sig i statistiken över arbetsolyckor. Trots detta sjukskriver sig personer inom branschen inte markant mer än genomsnittet, utan 26% mindre (Försäkringskassan u.å.). Detta tyder på ett mörkertal av lantbrukare som jobbar trots skador, vilket är ett problem för hälsan inom branschen.

I rapporten Sveriges förändrade lantbruk diskuteras synen på lantbrukaryrket och dess framtid (Hajdu et al. 2020). Den generella bilden av lantbrukarens arbets-situation, med hög arbetsbelastning och brist på fritid lockar inte längre unga att ta över efter sina föräldrar, menar flera lantbrukare. Särskilt när det gäller mjölkproduktion: "Det finns ingen modern familj som vill ha den här bundenheten [...] Kompisar som vi har som slutat lider inte av ekonomin men av bundenheten" (Hajdu et al. 2020; s. 28). I en studie om unga lantbrukares attityder, normer och hinder inför förvärv av lantbruksfastigheter (Esbjörnsson och Bertilsson 2020) beskriver en del unga bönder investeringen som skrämmande och att det är stora summor som man inte är säker på att få tillbaka. Många svarar även att de tror att arbetet kan gå ut över familj, fritid och återhämtning (ibid), vilket riskerar att ytterligare gå ut över lantbrukarnas hälsa på lång sikt. Att unga uppfattar arbetssituationen som komplicerad och därmed trots stort intresse och höga ambitioner avskräcks från att ta sig in i branschen är något som riskerar lantbrukaryrkets, och därmed livsmedelsförsörjningens framtid.

Utifrån vad som diskuterats i detta avsnitt bör det vara intressant att studera hur dagens lantbrukare ser på möjligheten till sjukskrivning som en del av en hållbar arbetssituation, både för att öppna upp för diskussion kring social hållbarhet, och möjliggöra en bättre arbetssituation för morgondagens yrkesutövare. Att lyfta fram mjölkbönders syn på och möjlighet till sjukskrivning borde därför vara en viktig del i detta arbete.

1.3 Teoretiskt problem

Tidigare forskning har framför allt lagt fokus på lantbrukares hälsostatus (Stiernström et al. 1998; Holmberg et al. 2004; Nilsson 2011), samt deras arbetsmiljö och riskfaktorer (Cryer et al. 2009; Lovelock 2012). Den forskning som finns gällande egenföretagare och sjukskrivning är i de allra flesta fall fokuserad på icke-lantbrukare (Asfaw et al. 2012; Khan et al. 2022).

Lantbrukares psykiska hälsa och stress som ämne är väl studerat (Wallis & Dollard 2008; Lunner Kolstrup 2014; Bondy & Cole 2020; Hagen et al. 2021), och det finns även en del studier inriktade på attityder gentemot både fysiologisk (Rawolle et al. 2016) och psykisk (o)hälsa (Roy et al. 2017). Lantbrukares möjligheter och hinder när det gäller att söka vård tas upp i ett fåtal studier (Magnin et al. 2017; Hagen et al. 2022; Skaczkowski et al. 2024).

Sjukskrivning hos lantbrukare är ett mindre studerat område. Dessa studier fokuserar främst på riskfaktorer som kan leda till sjukskrivning (Boshuizen et al. 1990; Hartman et al. 2004; Hartman et al. 2005), samt statistik om lantbrukares

sjukskrivning (Hartman et al. 2003) och samtliga är begränsade till lantbrukare i Nederländerna. Ytterligare en studie som behandlar hur lantbrukare återgår till arbetet eller ej efter allvarliga skador (Beattie et al. 2018) samt deras psykiska respons på arbetsskador (Murray et al. 2019) har fokus på lantbrukare i Australien. En svensk kunskapssammanställning om den äldre lantbrukarens arbetssituation (Nilsson 2011) behandlar ämnet sjukskrivning i någorlunda omfattning.

Utifrån insamlad information går det att identifiera ett gap i forskningen om lantbrukares utnyttjande av, och möjlighet till, sjukskrivning; speciellt när det gäller lantbrukare i Sverige. Likaså finns det inte heller någon större mängd forskning gjord specifikt på mjölkbönder, vilket är ett ytterligare, mer specifikt gap som identifierats.

1.4 Syfte och frågor

Syftet med arbetet är att undersöka hur förutsättningarna för sjukskrivning ser ut för mjölkbönder med enskild firma.

Forskningsfrågor:

1. Hur upplever mjölkbönder med enskild firma sina möjligheter till sjukskrivning?
2. På vilket vis upplever mjölkbönderna att omgivningsfaktorer påverkar deras möjligheter till sjukskrivning?
3. Hur kan andra aktörer bidra till att bredda möjligheten till sjukskrivning hos mjölkbönder?

1.5 Avgränsningar

Avgränsningen till svenska mjölkbönder med lantbruket som huvudsysselsättning har gjorts eftersom mjölkbönder med deltidsjobb i andra branscher har andra förutsättningar. Avgränsningen till enbart mjölkbönder anses rimlig då det inom examensarbetets ramar ej hade varit möjligt att omfatta samtliga lantbruksrelaterade branscher. Att studien enbart behandlar lantbrukare med enskild firma grundar sig i att detta är den med majoritet vanligaste företagsformen inom lantbruket.

1.6 Uppsatsens struktur

Studien inleds med en beskrivning av problembakgrund som skildrar inspirationen till arbetet. Inledningen följs av en de empiriska och teoretiska problemen, syftet med studien och de forskningsfrågor som studien ämnar svara på, samt avgränsningar som gjorts för att kunna genomföra studien.

I kapitel två beskrivs studiens forskningsmetod. Detta beskriver tillvägagångssättet för framställande av en kvalitativ kandidatuppsats och omfattar även hur lämplig litteratur hittas och vad som undersöks inom ramen för studien.

Kapitel tre består av relevant teoribeskrivning. För studien är detta *practice theory*, *contingency theory*, *cultural approaches*, samt en litteraturgenomgång av tidigare studier som relaterar till ämnet. Delen avslutas med en teoretisk syntes som tydliggör hur de olika teorierna kan appliceras på det valda ämnet.

Det fjärde kapitlet består av två empiridelar; policy och intervjuer. Policy beskriver vilka regelverk som berör mjölkbönderna. Intervjudelen består av en anonym beskrivning av fyra intervjuer med olika mjölkbönder som bedriver enskild firma. Det efterföljande kapitlet består av analys och resultat, där den teoretiska referensramen appliceras på insamlad empiri och resultatet diskuteras.

Avslutningsvis består kapitel sex av de slutsatser som är möjliga att dra utifrån studiens resultat. Här besvaras forskningsfrågorna, bidrag till forskningen beskrivs, och till sist ges förslag på framtida forskning.

Figur 1: Studiens struktur

2. Metod

I detta kapitel presenteras studiens tillvägagångssätt, beskrivning av hur litteraturgenomgången har utförts, tillvägagångssättet för studiens två empiridelar och analys av dessa, samt metodkritik och kvalitetsparametrar. Syftet med kapitlet är att läsaren ska få en djupare förståelse för studiens metodbakgrund och författarnas medvetenhet om studiens kvalitet.

2.1 Val av metod

Denna studie utgår ifrån en kvalitativ forskningsmetod och grundar sig dels i en litteraturgenomgång på forskningsområdet, dels genom empiri. Syftet med kvalitativ forskning är bland annat att skapa förståelse för människor och samhället genom att man tar hänsyn till kontexter och människors uppfattningar och personliga konstruktioner. Inom kvalitativ forskning används oftast en induktiv ansats, vilket innebär att insamling av empiri resulterar i teori, vilket innebär att den är teoriskapande och inte teoriprovande (Bryman & Bell 2017). Empirin samlas i denna studie in både genom granskning av gällande lagstiftning och regelverk rörande sjukskrivning, och genom intervjuer med fyra olika mjölkbönder. Med hjälp av dessa metoder ämnar arbetet besvara de forskningsfrågor som ställts upp i det första kapitlet och därmed uppnå syftet med arbetet, det vill säga att undersöka hur mjölkbönder upplever sina förutsättningar till sjukskrivning.

Eftersom ämnesområdet för studien behandlar just personliga uppfattningar och erfarenheter används konstruktionismen som ontologisk ståndpunkt. Konstruktionismen utgår inte bara från att individen påverkas av sin omgivning utan även från att den sociala verkligheten är någonting som individer hela tiden är delaktiga i och konstruerar (Bryman & Bell 2017). Detta innebär att den aktuella specifika versionen av den sociala verkligheten aldrig kan ses som den slutliga i och med att den hela tiden skapas och omskas. Därav finns det ingen konstant sanning, som inom den motsatta ontologiska ståndpunkten objektivismen.

Vidare har ett interpretativistiskt synsätt antagits, vilket är ett tolkningsperspektiv som skiljer sig från det klassiskt positivistiska. Det positivistiska synsättet grundas i att endast det som kan observeras och återskas kan analyseras medan det

interpretativistiska synsättet grundas i att den sociala verkligheten skiljer sig från naturvetenskapen och därmed ska studeras på ett annat vis. Forskare som utför en interpretativistisk studie tolkar alltså redan befintliga tolkningar av verkligheten (Bryman & Bell 2017), och eftersom denna studie till stor del är baserad på mjölkböndernas uppfattning av sin situation, anses det interpretativistiska synsättet lämpligt.

2.2 Litteraturgenomgång

Detta arbete utgår delvis från befintlig litteratur om lantbrukare och lantbruksföretag. Litteraturgenomgången har varit en del av författarnas metod för att bygga en referensram som ska kunna vara till hjälp vid analys av det empiriska material som samlas in.

Litteratursökningen har utförts framför allt via Google Scholar. Fokus har varit på vetenskapligt publicerad litteratur i form av artiklar och kunskapssammanställningar. De ämnesområden som har utgjort fokus i sökningen är lantbrukares hälsa, arbetssituation och sjukskrivning. Följande sökord har använts: *lantbrukare, sjukskrivning, hälsa, småföretagare, egenföretagare, farmer, sick leave, health, self-employed* med olika tekniker för att fånga in fler sökresultat.

Sökresultaten har sedan genomgått en urvalsprocess där mindre relevant litteratur har sållats bort, bland annat då det har innehållit ett större fokus på lantbrukares psykiska ohälsa och stress än vad detta arbete ämnar behandla. I de fall där det är möjligt har svensk litteratur använts i första hand, men då denna är begränsad har även litteratur från andra länder använts så länge de kan tänkas representera motsvarande förhållanden. Författarna har även använt triangulering, det vill säga att flera olika metoder, källor och teorier används för undersökning av samma problem (Denzin 1970). Triangulering används för att fånga in flera perspektiv på samma ämne, vilket har ansetts vara av ytterligare vikt då litteratur baserad på svenska förhållanden har saknats.

2.3 Empirisk studie

Den empiriska studien består av två delar; policy och intervjuer. Syftet med de två delarna är att skapa en så bra helhetsbild av mjölkböndernas sjukskrivningssituation som möjligt.

2.3.1 Policy

Den empiriska delen av studien inleds med en beskrivning av Sveriges lagar och regler kring sjukskrivning med fokus på de som driver enskild firma. Detta skapar en bild av vilka regelmässiga möjligheter och begränsningar som finns när det gäller mjölkbönders sjukskrivning. Empirin har samlats in i form av sekundärdata från svensk lag samt Försäkringskassans regelverk, vilka anses vara trovärdiga källor till denna information.

2.3.2 Intervjuer

Studien utgår även från fyra intervjuer med svenska mjölkbönder där syftet är att besvara forskningsfrågorna. Urval av mjölkbönder har skett genom personliga kontakter och valts med intentionen att få en så bra överblick av mjölkböndernas sjukskrivningssituation som möjligt genom att fånga flera olika perspektiv.

Intervjuerna är semistrukturerade, vilket innebär att intervjupersonen har stor frihet att utforma svaren. I stället för frågor med specifika svarsalternativ används specifika teman som ska beröras samt mycket öppna frågor. Dessa teman härstammar dels från forskningsfrågorna, dels från den teoretiska syntes som ställs upp i slutet av teorikapitlet. Intervjufrågorna finns bifogade som en bilaga i slutet av denna rapport (se bilaga 1). Fokus i denna typ av intervju ligger på intervjupersonen och dennes sätt att uppfatta frågorna och skeendena dessa berör (Bryman & Bell 2017). Syftet med de semistrukturerade intervjuerna är att specifikt sjukskrivning ska beröras, men att mjölkbönderna ska få en större frihet att beskriva situationen utifrån sina egna perspektiv, utan att författarnas antaganden eller inspel till för stor del påverkar intervjun.

Samtliga intervjuer äger rum på telefon. Det är upp till intervjupersonerna att välja vad de är mest bekväma med. Denna åtgärd, tillsammans med garanterad anonymitet, syftar till att främja öppenhet och transparens under intervjuerna (Bryman 2011). Fördelen med att intervjuerna sker på distans är att öka viljan och möjligheter för deltagande eftersom det kan tyckas vara mer tidskrävande att tillhandahålla en intervju på plats. Samtidigt kan det vara svårare att få till en öppen dialog under intervjun när den personliga kontakten uteblir.

2.4 Analys

Ett av de mest använda analysverktygen för kvalitativa intervjuer är en så kallad tematisk analys. Den tematiska analysen är flexibel och därav bra anpassad för semistrukturerade intervjuer då inte svarsalternativ ges, i stället analyseras mönster

i den insamlade datan. Metoden omfattar en noggrann genomgång av insamlade data följt av kodning för att identifiera viktiga datafragment. Efter kodning analyseras samtliga teman samt eventuellt omformuleras eller omgrupperas dessa för att säkerställa att de på ett rättvist sätt representerar insamlade data (Bryman & Bell 2017). För att på ett effektivt vis svara på studiens forskningsfrågor valde författarna att tematisera de frågorna redan under förberedelsefasen. Syftet med tematiseringen i förberedelsestadiet är att författarna ska kunna genomföra intervjuerna och täcka alla önskade områden.

2.5 Kvalitet

I detta avsnitt presenteras de kvalitetsparametrar som författarna använt för att säkerställa kvaliteten på arbetet. Dessa är trovärdighet, äkthet, reflexivitet och etik.

2.5.1 Trovärdighet

Trovärdighet är inom kvalitativ forskning likt begreppet validitet som generellt används inom kvantitativ forskning. Den handlar bland annat om forskarens förmåga att skildra deltagarnas erfarenheter och perspektiv på ett sätt som är överensstämmande med deras egna synsätt (Bryman & Bell 2017). Trovärdighet kan enligt Lincon och Guba (1985) delas upp i fyra olika delar: *tillförlitlighet*, *pålitlighet*, *överförbarhet* och *konfirmering*.

Tillförlitlighet indikerar sannolikheten av resultaten och att forskarna tolkat verkligheten som det avsetts av intervjupersonerna (Bryman & Bell 2017). För att uppfylla detta kriterium har författarna efter studien låtit deltagarna läsa intervjuberättelsen och kontrollera att denna på ett rättvisande sätt motsvarar vad de berättade under intervjun.

Pålitlighet som refererar till förmågan att uppnå konsekventa resultat vid upprepade mätningar eller observationer under liknande förhållanden (Bryman & Bell 2017). Hur stor sannolikheten är att samma resultat skulle ske under andra förhållanden är komplicerat att uttala sig om. Olika gårdar har olika förutsättningar, och de interna och externa omständigheterna kan dessutom hela tiden förändras och på så vis påverka hur lantbrukarna upplever den och därmed svarar på intervjufrågorna. Studien har utförts i specifika miljöer under specifika perioder, vilket gör att studiens resultat kan vara komplicerade att återskapa i ett annat sammanhang.

Överförbarhet syftar till att fastställa om resultaten kan replikeras i andra sammanhang, men fortfarande vara relevanta (Bryman & Bell 2017). För att uppfylla kriteriet för överförbarhet har författarna arbetat med att vara tydliga med

processen för studien, både hur litteratur har funnits och hur intervjuer genomförts (bland annat genom att bifoga intervjufrågorna som en bilaga) för att studien ska vara möjlig att genomföra i en annan kontext.

Konfirmering refererar till huruvida författarna har säkerställt att deras egna värderingar inte påverkar studien. Detta är viktigt att ta hänsyn till för att undvika att resultaten blir vinklade och därmed missvisande (Bryman & Bell 2017). Författarna har under hela studiens gång arbetat med sin neutralitet genom att både ifrågasätta varandra och sig själva. För en mer djupgående förklaring se underavsnitt 2.5.3 om reflexivitet.

2.5.2 Äkthet

Utöver presenterade kriterier för trovärdighet formulerar Guba och Lincoln (1994) *äkthet* som ett ytterligare kriterium för kvalitet. Kriteriet bygger på fem delkriterier; *rättvis bild*, *ontologisk autenticitet*, *pedagogisk autenticitet*, *kaltalytisk autenticitet*, samt *taktisk autenticitet*. *Rättvis bild* bygger på att samtliga uppfattningar och åsikter inom den studerade organisationen representeras i studien. *Ontologisk autenticitet* innebär att de som deltagit i studien genom resultatet av denna får en förbättrad förståelse för sina sociala omständigheter och dess omgivande sociala kontext. *Pedagogisk autenticitet* innebär att deltagarna i och med studien har fördjupat sin förståelse för hur andra i samma kontext upplever miljön. *Katalytisk autenticitet* innefattar att de som medverkat i studien genom sitt medverkande kan bidra till att förändra sin situation. Till sist omfattar *taktisk autenticitet* att studien ämnar ge deltagare verktyg för att vidta åtgärder som krävs (Bryman & Bell 2017).

I studien eftersträvas en rättvis bild genom användandet av triangulering. Fyra olika mjölkbönder intervjuas för att få en så korrekt uppfattning som möjligt av deras syn på sjukskrivning. Dessutom har en utförlig litteraturstudie och undersökning av policy utförts, vilket ger en bild av kontexten. Ontologisk och pedagogisk autenticitet förväntas uppnås i och med publicering då deltagarna får ta del av hur andra inom samma bransch upplever sjukskrivning och relaterad problematik. Den djupgående litteraturstudien och diskussionen kring hur policy påverkar nämnda situation, samt hur den kan förklaras med olika organisationsteoretiska modeller bidrar också till att uppnå ontologisk och pedagogisk autenticitet. Katalytisk autenticitet ämnas uppnås genom att personer som både har och inte har kontakt med branschen får en djupare förståelse för mjölkböndernas situation rörande sjukskrivning. Denna djupare förståelse har potential att skapa debatt och öppna för social förändring. Slutligen förväntas taktisk autenticitet uppnås i och med applicering av olika organisationsteoretiska teorier på mjölkbönders sjukskrivningssituation genom att dessa ger nya perspektiv på både nuvarande situation och potentiell förändring.

2.5.3 Reflexivitet

Reflexivitet kan ha många betydelser, men inom ramen för denna studie åsyftas författarnas förmåga att reflektera över huruvida värderingar och åsikter kan påverka tillvägagångssätten och i och med dessa resultatet av studien. Bryman och Bell (2013) definierar en betydelse av reflexivitet vilken är utgångspunkten för författarnas betraktelse (Bryman & Bell 2013; s 703):

Forskare inom företagsekonomi ska reflektera över konsekvenserna av sina metoder, värderingar skevheter och beslut när det gäller den kunskap om den sociala verkligheten som de genererar och försöker bli medvetna om hur personliga idiosynkraniseringen och outtalade förutsättningar påverkar dess syn på forskningen.

Då författarna sedan tidigare har en relation till lantbruk med inriktning mot mjölkproduktion bör risken att värderingar och åsikter påverkar studien ha i åtanke. Studiens ämne uppkom till följd av personliga erfarenheter. Av denna anledning har författarna under hela arbetet vidtagit åtgärder för att detta ej ska påverka intervjuer eller övrig informationsinsamling. Dessa består bland annat av att ställa öppna, ej ledande frågor där lantbrukarna själva har möjlighet att formulera lämpliga svar. Ställda frågor har inte heller omformulerats mellan intervjupersonerna i syfte att inte vinkla intervjuerna. Eftersom ett par av deltagarna är sedan tidigare kända av författarna anses detta särskilt viktigt, då risken finns att deras öppenhet påverkas av deras relation till författarna. Vidare inkluderar litteraturstudien relevanta texter som funnits oberoende av om de stärker författarnas personliga åsikter eller ej. Slutligen har författarna under hela arbetet varit medvetna om den påverkan värderingar kan ha på studien, och därav ständigt reflekterat över hur arbetet kan fortgå utan risk för skevheter.

Studien är även begränsad av tid och antal ord. Till en början var ambitionen att göra en kvantitativ studie där mjölkbönders sjukskrivning jämförs med en kontrollgrupp av personer med icke-lantbruksrelaterade arbeten med hjälp av en enkät. Författarna sökte råd hos flertalet forskare på SLU som ansåg att möjligheten för denna typ av studie var begränsad, därav fick studien en ny inriktning av ett mer kvalitativt slag. Studien kan därför inte fånga något statistiskt resultat utan en mer generell uppfattning, vilket också är målet med kvalitativ forskning.

2.5.4 Etik

Samhällsvetenskapens etiska principer är möjliga att dela upp i fyra huvudområden. Det första området handlar om risken att deltagarna tar skada av studien, det andra om deltagarnas samtycke, det tredje om inskränkande av deltagarnas privatliv, och

det fjärde sista om bedrägeri, förespeglingar eller om författarna hemlighåller information för deltagarna (Bryman & Bell 2017). De åtgärder som vidtagits för att undvika dessa risker beskrivs nedan.

Inför varje intervju har varje deltagare tagit del av och skrivit under en samtyckesblankett där studiens syfte beskrivs, frivillighet förklaras och behandling av personuppgifter berörs. Både innan och under intervjuerna har författarna varit noggranna med att påpeka att deltagande är fullständigt frivilligt för att de som medverkar i studien ej ska uppleva att de är tvungna att delta enbart för att de en gång sagt ja. På grund av att ämnet kan upplevas som känsligt har samtliga deltagare anonymiserats. Syftet med anonymiseringen är att deltagarna inte ska behöva lägga sitt privatliv öppet. Författarna har noggrant tillsammans med handledaren övervägt vilken information som ska presenteras för att deltagarna ska förbli anonyma. Beslutet föll på att endast presentera kön och ett åldersspann då antalet mjölkbönder är begränsat och att mer information riskerar att uteslutningsmetoden kan användas för att avslöja deltagarnas identitet.

3. Teori

I detta kapitel presenteras organisationsteoretiska teorier som är relevanta att applicera i och med examensarbetets frågeställningar och intervjuer med mjölkbönder. Kapitlet behandlar även den litteraturstudie som tillsammans med de mer generella teorierna bildar arbetets teoretiska referensram.

3.1 Practice theory

Practice theory behandlar de rutiner och vanor som styr vad människor faktiskt gör i vardagen (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). I stället för att rikta in sig på endast institutioner eller individer analyserar man helheten som utgörs av våra vardagliga handlingar. Hur påverkar ritualer människan och hur påverkar människan ritualerna? Practice theory är ett dubbelriktat perspektiv som går att applicera på många olika områden för att förstå verkligheten.

Bourdieu var en fransk sociolog och en av de första som uppmanade till ett mer praktikbaserat angreppssätt inom organisationsteorin i mitten av 1900-talet. Bourdieus nytänkande approach ställdes därmed mot det traditionella synsättet att sociala fenomen kunde ha strukturella förklaringar (Ortner 1984). Bourdieu lägger stor vikt vid olika sociala grupperas *kapital*; kulturellt, socialt, symboliskt eller ekonomiskt. De olika typerna av kapital kan se olika ut beroende på sitt sammanhang (Huang 2019), men det finns ändå en koppling mellan dem. Generellt kan en typ av kapital transformeras till ett annat, till exempel om en individ har ett starkt socialt nätverk kan detta omsättas till ett bra jobb eller bra handelskontakter som i sin tur bättrar på det ekonomiska kapitalet (Bourdieu 2005). Bourdieu har i sina skrifter även ett stort fokus på vad han kallar *habitus*, eller vanor. Syftet var att påvisa hur en individs sociala position i samhället påverkas av både strukturer och hur personen lever sitt liv, det vill säga att habitus är en generativ kraft som skapar så kallade *practices*, eller praxis (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Vad vi gör har alltså inte den största betydelsen, utan hur vi gör det.

Giddens är en brittisk sociolog som under senare delen av 1900-talet fokuserade på vad han beskriver som *duality of structure*. Detta begrepp syftar på att individers agerande påverkas både av struktur och att strukturer skapas av mänskligt

handlande. Giddens förklarar detta fenomen med rutiner och vad han kallar *practical consciousness*. Detta medvetande beskriver han som vad som får människor att fortsätta anpassa sig efter världen och ger individen motivation att engagera sig i sociala aktiviteter (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Giddens betonar även hur practices inte kan studeras som statistiskt abstrakta entiteter utan att de behöver studeras i och med *space and time*. Den dubbelriktade förändringen som Giddens beskriver som *duality of structure* sker konstant i och med mänsklig interaktion och anpassning och behöver därmed betraktas med hänsyn till denna ständiga förändring (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Sammanfattningsvis; allt behöver betraktas och analyseras i dess kontext.

Schatzki har varit aktiv inom området sedan slutet av 1900-talet och har på samma sätt som Giddens och Bourdieu haft ett stort fokus på strukturer. Skillnaden är att Schatzki betonar att practices är vad som utgör det mänskliga mentala tillståndet (Schatzki 1996). Människans tankar och medvetande, menar Schatzki, existerar i och med språk och handling och inte som i ett vakuum. Practices beskrivs därmed som grunden till det mänskliga varandet och medvetandet. Schatzki beskriver processen i människans sociala värld genom att bryta ned den i fyra delar; *doing and saying, actions, practice* och *relation between practices* (Schatzki 1996). Dessa kan översättas till att göra och säga, handlingar, praxis och relation mellan praxis, och är möjliga att applicera på olika typer av interaktioner, allt från en hälsning till en arrest.

Vid studier med bas i practice theory finns det olika frågor att ställa sig. Till exempel vilka symboler som har ett värde för organisationer, vilka funktioner medlemmarna värdesätter, hur organisationen ser på insiders kontra outsiders, samt hur positioner inom organisationen formas (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Dessa frågor är användbara vid analys av mjölkböndernas syn på sjukskrivning och varför den ser ut som den gör i praktiken vilket presenteras i avsnitt 3.5.

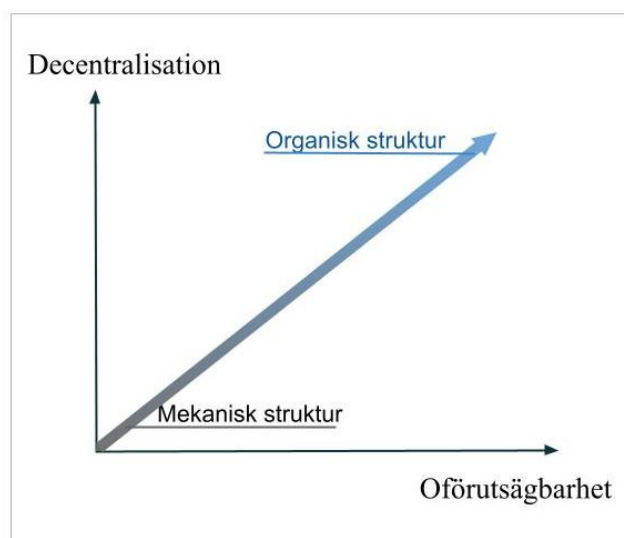
3.2 Contingency theory

Contingency theory belyser att alla individer och organisationer påverkas av olika förutsättningar (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Teorin fokuserar på att det inte finns ett universalrecept för hur någonting ska genomföras, utan att den som ska göra valet behöver ta hänsyn till samtliga omgivningsfaktorer. Individen behöver alltså vid ett beslut fokusera på den aktuella situationen och inte bara föregående, liknande situationer, eller hur andra har gjort i samma situation, eftersom förutsättningarna alltid är unika.

Contingency-teorin började växa fram under 1960-talet med Weber och Taylor i spetsen (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Tidigare hade fokuset inom organisationsteorin legat på en inre rationalitet och effektivisering. Inom contingency-teorin ansågs i stället så kallade omgivningsfaktorer och kontext vara vad som hade störst inverkan på organisationen.

En av de tidigaste studierna som bidragit till contingency-teorin utfördes av Burns och Stalker (1961). De studerade hur chefer i olika organisationer upplevde omgivningens förutsägbarhet och säkerhet för att sedan jämföra dessa uppfattningar med strukturen i respektive organisation. Burns och Stalker fann att det fanns betydande skillnad mellan organisationer med stor förutsägbarhet och organisationer med mycket osäkerhet. Studien resulterade i att strukturer konceptualiseras i två kategorier: mekanisk och organisk struktur. Den mekaniska strukturen kännetecknas av hög centralisering inom organisationer där samtliga medlemmar har en formell roll att handla inom. Denna typ av struktur ger inte utrymme för improvisation eller fri kommunikation mellan olika roller. Medarbetare rapporterar generellt endast direkt uppåt och förväntas följa de instruktioner de får för att bibehålla stabilitet. I en organisk organisation sker kommunikationen mer horisontellt och med mindre formalia och medlemmarna förväntas ta egna initiativ. De olika strukturerna ansågs inte som bra eller dåliga, utan olika effektiva beroende på vilket sammanhang de implementeras i, vilket är kontentan av dagens contingency-teori (Eriksson-Zetterquist et al. 2020).

Efter Stalker och Burns studier har contingency-teorin utvecklats och tillämpats inom diverse ämnesområden. På senare tid har två typer av angreppssätt vuxit fram, kallade *cartesian approach* och *configurational approach* (Eriksson-Zetterquist et al. 2020) (se figur 2).

Figur 2: Cartesianskt angreppssätt – egen omarbeting av Donaldsson (2001)

Det cartesianska angreppssättet beskriver hur en specifik organisation påverkas av specifika omgivningsfaktorer (Donaldson 2001). Forskare som tillämpar detta angreppssätt anser att en omgivningsfaktor markant kan påverka den struktur i organisationen som svarar på omgivningsfaktorer. Till exempel är det då möjligt att påstå att organisationer med en organisk struktur generellt fungerar bättre i ett klimat där framtiden inte går att förutsäga, medan en organisation med en mekanisk struktur generellt kommer att fungera bättre i ett förutsägbart klimat. Forskare som tillämpar det cartesianska angreppssättet placerar organisationer på en linje där korrelationen mellan förutsägbarhet och struktur presenteras (Eriksson-Zetterquist et al. 2020).

Vid ett konfigurationellt angreppssätt ses både organisation och omgivning som ett intrikat system (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). För att förstå hur organisationen fungerar behöver hela systemet tas i beaktning. En omgivningsfaktor antas därför inte relatera till en viss del av en organisation, utan hela systemet, och organisationen kan inte placeras på den ovan presenterade linjen. *Mintzberg* (1983) utvecklade i stället fyra kontrollfaktorer och fem konfigurationer - se tabell 1.

Tabell 1: Eriksson-Zetterquist et al.:s (2020) omarbetning av Mintzbergs modell av organisationsstrukturer som konfigurationer (1983).

	Simple structure	Machine bureaucracy	Professional bureaucracy	Divison	Ad hoc
Coordinating mechanism	Direct supervision	Standardization work progress	Standardization of skills	Standardization of outputs	Mutual Adjustments
Key part of organization	Strategic apex	Technostructure	Operating Core	Middle Line	Support Staff
Power over decisions: Horizontal	Centralization	Limited Decentralization	Decentralization	Decentralization	Selective Decentralization
Power over decisions: Vertical	Centralization	Centralization	Decentralization	Limited Decentralization	Selective Decentralization

Mintzbergs kontrollfaktorer och konfigurationer resulterar i 20 olika organisatoriska strukturer där ett antal är likställda. Teoretiskt sett skulle det kunna finnas oändligt många faktorer och konfigurationer, men på grund av att alla kombinationer inte skulle bli ekonomiskt effektiva och därav inte överleva, så har Mintzberg begränsat sig. Notera dock att ovanstående tabell endast är ett koncept. Koncepten existerar inte inom ramarna för tabellen rent empiriskt, dock kan organisationer placeras i den grupp de efterliknar mest för att analysera organisationens agerande (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Mjölkgårdarna kan på samma vis som andra organisationer återfinnas i olika strukturer beroende på vilka kontrollfaktorer och konfigurationer som återfinns på gården. Simple structure och

Ad hoc är dock vanligare i mindre organisationer vilket mjölkgårdar tenderar att vara. Kontrollfaktorer är mer komplicerade att generalisera för mjölkgårdar, då dessa varierar beroende på ägarnas och de anställdas ledarskap, engagemang, initiativtagande och anpassningsförmåga.

I modern tid använder många empiriska contingency-studier statistiska metoder för att analysera data. Dock använder även ett antal kvalitativa studier contingency-teori och dess koncept för att finna möjliga förklaringar till studieresultat (Eriksson-Zetterquist et al. 2020), därav är teorin även applicerbar vid analys av mjölkböndernas syn på sjukskrivning och varför den ser ut som den gör i praktiken. Ytterligare förklaring presenteras i 3.5.

3.3 Cultural approaches

Cultural approaches handlar om hur kulturella värderingar och normer påverkar oss (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). Teorin utgår från att saker som värderingar, normer och symboler påverkar det mänskliga beteendet och därmed också organisationer. Det kan till exempel handla om hur individen fattar ett beslut eftersom det är kutym inom gruppen, även om hen har kunskap om att ett annat beslut i själva verket skulle vara bättre i praktiken.

Cultural approaches som organisationsteori har rötter från 1980-talet och växte fram i och med globaliseringen när företag från markant olika kulturer var i behov av ett effektivt samarbete (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). En kulturell approach baseras på att den som analyserar en kultur ska förstå hur en person som är del av kulturen i fråga förstår och kommunicerar kring kulturen den är del av. Fokuset på studier inom teorin är vad deltagare i kulturen gör och varför, vilka olika subkulturer som finns samt vilka artefakter² som är viktiga för deltagarna. Det är även viktigt att kunna läsa mellan raderna, det vill säga att inte ta det som sägs inom kulturen för givet utan förstå meningen bakom vad deltagarna säger och gör, vilket ibland kan vara dolt (Eriksson-Zetterquist et al. 2020). En bra modell för att beskriva detta skapades av *Schein* (se figur 2).

² Artefakter innebär i sammanhanget synliga alternativt observerbara delar av en kultur. Det vill säga objekt, ritualer, symboler eller beteenden som är viktiga för en viss grupp.

Figur 3: Egen omarbetning av Schein (1990)

Modellens syfte är att skapa en förståelse för kulturens olika nivåer, där den övre delen, *artefakter*, är den som är mest synlig, även för utomstående. Denna del består till exempel av värdeord. *Värderingar* består av sådant som alla i organisationen förstår men som kan ta ett tag för nya inom organisation att ta till sig i början. *Underliggande antaganden*, kan i motsats till de övre vara svår att förklara även för insiders (Schein 1990). Denna del består av sådant som anses så självklart i kulturen att man inte talar om det och att det kan vara svårt att i själva verket sätta ord på.

Vid analys av mjölkböndernas syn på sjukskrivning och varför den ser ut som den gör i praktiken förmodar författarna att kulturen inom branschen kan ha en stor inverkan på lantbrukarnas agerande. Därför anses en cultural approach vara ett lämpligt verktyg och relevant organisationsteoretisk teori att tillämpa i och med studien. En djupare förklaring ges i avsnitt 3.5.

3.4 Litteraturstudie

I detta avsnitt sammanställs resultatet av den litteraturstudie som har utförts. Denna litteratur anses av författarna vara relevant för etableringen av en teoretisk bas för forskningsarbetet. Avsnittet består av litteratur kring lantbrukares hälsa, arbets-situation, attityder till hälsa samt hjälpsökarbeteende.

3.4.1 Lantbrukares hälsa

I en mixed-methods studie från sent 1990-tal undersökte Stiernström et al. (1998) huruvida lantbrukare som yrkesgrupp är mer hälsosamma än icke-lantbrukare som tillhör samma ålderskategori och geografiska område. Resultatet av denna studie visade att lantbrukare, förutom vid olycksfall, verkar ha en lägre frekvens av läkarbesök samt sjukhusvistelser än icke-lantbrukare. Likaså visade studien att

lantbrukare var sjukskrivna eller förtidspensionerade i betydligt mindre omfattning på grund av sjukdom än icke-lantbrukare. Forskarna reflekterar även över huruvida en förklaring kan vara den så kallade *healthy-worker* effekten, det vill säga att de lantbrukarna med sämre hälsa har lämnat yrket och att den återstående populationen därför är hälsosammare. Denna teori har dock motbevisats i en tidigare studie (Thelin & Höglund 1994) eftersom lantbrukare inte lämnar sitt yrke i någon högre utsträckning än förväntat, och då snarare av ekonomiska skäl än hälsoskäl. Även i Nederländerna har det gjorts en större studie på lantbrukare som yrkesgrupp med fokus på deras sjukskrivning (Hartman et al. 2003). Genom att analysera en databas med försäkringsärenden kom författarna fram till att den vanligaste anledningen till sjukskrivning var muskuloskeletal skador, samt att lantbrukare med minst antal försäkringsärenden under de år som studerades (1994–2001) var mjölkbönder och växtodlare.

Flertalet studier har undersökt lantbrukares generella hälsostatus med fokus på vanliga riskfaktorer, särskilt rygg- och nacksmärta. Redan under 1980-talet gjordes en longitudinell studie på sambandet mellan traktorkörning och sjukskrivning på grund av ryggproblem (Boshuizen et al. 1990) där studien visade att helkroppsvibrationer var en riskfaktor för framtida sjukskrivning. En studie av svenska lantbrukare (Holmberg et al. 2004) visade att 63% av de lantbrukare som deltog i studien hade lidit av smärta i den lägre delen av ryggen jämfört med 58% av kontrollgruppen (icke-lantbrukare). Studien nämner även att endast 28% av lantbrukare (i jämförelse med 36%) av kontrollgruppen hade sjukskrivit sig på grund av smärtan. I en studie av försäkringsärenden kopplade till lantbrukare i Nederländerna kom författarna fram till att “disorders of the neck, shoulder, upper extremity and back” (Hartman et al. 2005, s. 1032) stod för 30% av alla sjukskrivningar under de åren som studien behandlade.

Arbetsmiljön inom lantbruket och dess riskfaktorer är även det ett område där mycket forskning gjorts. En studie av försäkringsärenden kopplade till lantbrukare i Nederländerna (Hartman et al. 2004) visade på att särskilt mjölk- och grisproduktion innebär en ökad risk för arbetsskador på grund av den fysiska kontakten med djur. Studien visade även att 74% av de skador som rapporterats av lantbrukare var relaterade till deras arbete, samt att 3% av de totala lantbrukarna i landet har varit utsatta för någon typ av arbetsrelaterad skada. Arbetsskador togs även upp i en studie från Nya Zeeland (Cryer et al. 2009). Resultatet av den enkät som skickades ut visade att hela 13% av lantbrukarna hade varit utsatta för någon form av allvarigare skada under de senaste tre månaderna. Kriteriet för vad som räknades var att minst en halv arbetsdag förlorades eller att det krävdes läkarvård. Två tredjedelar av dessa skador var så pass allvarliga att lantbrukarna förlorade minst en veckas arbetstid. Trots detta var det endast en tredjedel av de som skadats som anmälde detta till sina försäkringsbolag. Författarna beskriver att det därför är

rimligt att anta att det finns ett stort mörkertal i hur många lantbrukare som skadar sig allvarligt.

3.4.2 Lantbrukares arbetssituation

I en kunskapssammanställning som bland annat behandlade lantbrukares psykosociala arbetsvillkor (Lunner Kolstrup 2014) beskriver författaren hur arbetssituationen ser ut för många lantbrukare. Lunner Kolstrup redogör för hur man som lantbrukare kan ha svårt att skilja på arbetsliv och privatliv eftersom man ofta bor och lever på sin arbetsplats, vilket i sin tur kan leda till svårigheter att återhämta sig från sjukdom eller skada då man blir ständigt påmind om arbetet på gården. Författaren tar även upp den problematik som uppstår i och med att lantbruksföretag läggs ned och avståndet mellan lantbruken ökar. Även om lantbruken i många fall går mot att bli färre och större, finns det fortfarande kvar mindre, så kallade familjejordbruk där lantbrukare, trots namnet, ofta arbetar på egen hand. Denna utveckling har resulterat i en alltmer isolerad tillvaro för många lantbrukare, där social kontakt och brist på tillgänglig hjälp försvinner allt mer. Bristen på separation mellan arbete och privatliv samt den yrkesmässiga och geografiska isoleringen som Lunner Kolstrup beskriver tas även upp i en intervjubaserad studie från Kanada (Roy et al. 2017). Tilläggas bör dock även att lantbrukarna i denna studie ansåg det som positivt när lantbruksföretaget blev större, eftersom inkludering av fler anställda gjorde det möjligt att turas om i arbetet och samtidigt kunna vara lediga, exempelvis varannan helg.

I en longitudinell studie gjord i Australien där man undersökte vilka faktorer som bidrar till lantbrukares "work stress" (Wallis & Dollard 2008) visade det sig att mjölkbönder i jämförelse med många andra yrken upplever en högre nivå av distress. Författarna beskriver hur mjölkbönder ofta har en längre arbetsvecka i jämförelse med lantbrukare inom andra produktionsinriktningar, samt att de är mer bundna till sitt arbete "morgon och kväll" eftersom "if the cows are not milked, production dries up" (Wallis & Dollard 2008). Studien visade dock att det inte bara handlade om de vanligaste stressfaktorerna så som väder, ekonomi, tidsbrist, byråkrati och maskinproblem; utan även mer externa faktorer så som det generella världsläget och det faktum att de säljer sina varor på den globala marknaden.

I en kvantitativ studie gjord i Finland behandlades mjölkbönders arbetssituation med fokus på vad som fick dem att känna engagemang i sitt arbete (Kallioniemi et al. 2018). Även här beskriver författarna hur mjölkbönder, precis som lantbrukare generellt, kan ha svårt att separera på arbete och privatliv; "the farm is a working place as well as a home" (Kallioniemi et al. 2018, s. 256). Familjen beskrivs som en viktig del i mjölkbönders arbetssituation eftersom de, även om de inte har en aktiv roll i företaget, kan bidra med stöd och hjälp vid behov. Mjölkbönder beskrivs

dock även som den grupp av lantbrukare som uppvisar hög grad av utmattningssymptom, vilket enligt författarna kan förklaras av att de generellt uppvisar stort engagemang i sitt arbete. Utmattning och engagemang är inte två motsatser, menar författaren, utan stort engagemang har en tendens att leda till utmattning.

I en intervjustudie gjord i Australien undersökte författarna lantbrukare som skadat sig allvarligt och hur de (eventuellt) återgår till arbetet (Beattie et al. 2018). Precis som nämnts tidigare i kapitlet beskriver författarna utmaningarna kring att hitta information om icke-dödliga skador hos lantbrukare, dels beroende underrapportering, dels hur informationen registreras i statistikdatabaser. Vidare beskriver författarna hur majoriteten av lantbruk fortfarande drivs som så kallade familj jordbruk där lantbrukarna är egenföretagare, vilket för lantbrukare i Australien (där studien är gjord) försvårar tillgängligheten till sjukersättning vid skada och sjukdom. Resultatet av studien visade att många lantbrukare hade svårt att vara borta från arbetet tillräckligt länge för att bli helt återställda, mycket på grund av bristen på service och stöd under deras rehabiliteringstid.

Lantbrukares demografi var ytterligare något som togs upp i studien (Beattie et al. 2018). Trenden i Australien går mot att lantbrukare blir allt äldre och äldre, särskilt eftersom det blir allt svårare för lantbrukare att hitta lämpliga ersättare när de närmar sig pensionsåldern. Detta leder dock till att lantbrukare som yrkesgrupp blir allt äldre, vilket författarna beskriver som problematiskt eftersom äldre arbetare utgör en större risk för skador.

3.4.3 Lantbrukares attityder och hjälpsökarbeteende

I kunskapsunderlaget “Äldre lantbrukares arbetssituation och hälsa” (Nilsson 2011) redovisas en studie om äldre lantbrukare samt lantbrukare som råkat ut för arbetsolyckor. En enkät skickades ut till knappt 6 000 företag och visade på att knappt 400 av dessa, det vill säga 7%, hade haft någon form av arbetsplatsolycka under året som studien undersökte. Studien visade även att 35–40% av de lantbrukare som råkat ut för en olycka på arbetet inte hade någon som helst sjukfrånvaro efter olyckan. Likaså visade studien att endast 30–35% av deltagarna som råkat ut för olyckor ansökte om ersättning från Försäkringskassan.

I en nyligen publicerad studie om lantbrukares “barriers to health and mental health-related help-seeking” (Skaczkowski et al. 2024) visade en enkätbaserad studie på olika anledningar till att lantbrukare väljer att inte söka läkarvård. De vanligaste svaren var att deras egen hälsa var lågt prioriterad eftersom de inte hade tid (95%), att arbetet går före (83%), samt att de var oroliga för stigman (80%), det vill säga att folk skulle se på dem eller tala om dem annorlunda om de visste att de sökt vård. Vissa lantbrukare uppgav även att de upplever att det kan vara svårt att få tillgång

till vård och att få ett positivt bemötande från sjukvårdspersonal. Författarna lyfter dock att merparten av deltagare i studien bestod utav äldre män, vilket kan leda till att endast en del av hela populationen av lantbrukares åsikter fångas upp. En studie som även den behandlar hjälpsökarbeteende hos lantbrukare (Magnin et al. 2017) kom fram till att cirka 14% av de lantbrukare som deltog i studien hade valt att inte besöka en läkare under det senaste året trots att de hade ett behov, och närmare 45% uppgav att de oftast avvaktar innan de uppsöker en läkare när de är sjuka. Nästintill lika många uppgav att de väljer att självmedicinera innan de uppsöker läkare. Författarna diskuterar i artikeln hur det finns en möjlighet att det inte beror på tidsbrist, som lantbrukarna uppger, utan att det i själva verket beror på att de inte prioriterar den egna hälsan lika högt som sitt arbete.

Nilssons studie (2011) innehöll även, utöver enkäten, mer djupgående intervjuer med vissa lantbrukare. Författaren beskriver hur flertalet av de som intervjuats beskriver att “det förr funnits och till viss del fanns kvar en mentalitet att det var enbart ‘veklingar’ och inga ‘riktiga män’ som använde skyddsutrustning” (Nilsson 2011, s. 19). Liknande åsikter beskrivs i en studie från Nya Zeeland där ett tjugotal lantbrukare intervjuats om deras relation och attityder till hälsa och *technologies of care* (Lovelock 2012), till exempel läkarbesök och skyddsutrustning. Författaren kunde utifrån intervjuerna identifiera teman rörande lantbrukares syn på sitt yrke som något de har i blodet och att lantbrukare är “the backbone of the country” (Lovelock 2012, s. 581), men även hur de uppvisar stoicism och ofta väljer att dölja skador och smärta i stället för att be om hjälp eller uppsöka vård. *Technologies of care* i form av läkarbesök eller skyddsutrustning ansågs bland dessa lantbrukare vara feminint och “hindrande” i deras yrkesutövande.

Ytterligare studier som har kommit fram till liknande resultat har gjorts i Australien där lantbrukare intervjuades om deras syn på sin hälsa (Rawolle et al. 2016). Lantbrukarna berättade bland annat att de såg på sin livsstil som något som bidrog till en generellt bättre hälsa. Ett vanligt tema var dock att lantbrukarna ansåg att deras hälsa var något de kan reparera på samma sätt som de redskap och maskiner de använder i sitt arbete. I likhet med tidigare nämnda studier beskriver författaren hur lantbrukare har en tendens att inte söka hjälp för sina skador eller krämpor så länge de klarar av att arbeta trots smärtan. Likaså beskriver Rawolle hur synen på utnyttjandet av sjukvård sågs som något feminint bland de intervjuade lantbrukarna.

I en intervjubaserad studie från Kanada diskuterades bland annat lantbrukares attityder gentemot och syn på att vara ledig ur ett maskulint perspektiv (Roy et al. 2017). I det inledande avsnittet beskriver författarna hur män inom lantbruket representerar “a strong, traditional, or hegemonic form of masculinity based on stoicism, resourcefulness, and resilience to adversity” (Roy et al. 2017). Deltagarna i studien var enligt författarna eniga om att det är nödvändigt att vara ledig,

samtidigt som de beskrev hur den attityd de är vana vid att möta är att en lantbrukare alltid ska jobba.

Kvinnliga lantbrukare uppgav i en studie om upplevd stress hos kanadensiska lantbrukare (Hagen et al. 2021) att det faktum att de är just kvinnliga lantbrukare bidrar till deras generella stressnivå. Bland annat beskrivs detta som att de upplever sig vara en "kvinna i en mans värld" och att de ofta får sin identitet som lantbrukare ifrågasatt. De uppger även att den kombinerade rollen som mamma och lantbrukare även bidrar till problematiken eftersom de ofta har ytterligare ansvar gentemot sina manliga motparter.

3.5 Teoretisk syntes

Utifrån de teorier som har beskrivits tidigare i kapitlet samt den litteratur som har studerats tros det finnas intressanta perspektiv som kan vara till hjälp för att förstå mjölkböndernas situation.

Practice theory kan tillämpas för att förklara varför lantbrukare som yrkesgrupp sällan sjukskriver sig (Stiernström et al. 1998; Nilsson 2011; Cryer et al. 2009) trots att återhämtning skulle vara det absolut bästa på lång sikt (Beattie et al. 2018). Kopplingen mellan lantbrukare och practice theory gjordes även i studien om *technologies of care* (Lovelock 2012; s. 583):

Managing injury is often about managing pain. Farmers manage their pain in a variety of ways, but the principal means is to mask pain (ignoring pain and/or denying its importance). Masking pain is central to the acquisition of status and distinction (Bourdieu 1984).

Contingency theory kan appliceras på lantbrukares situation, men särskilt mjölkbönder (Wallis & Dollard 2008), i och med att de har unika förutsättningar jämfört med övriga branscher, vilket kan försvåra möjligheten att sjukskriva sig. Bland annat kan det vara svårt för lantbrukaren att separera sitt arbete från sitt privatliv eftersom de i allra flesta fall bor på gården där de driver sitt företag (Lunner Kolstrup 2014; Roy et al. 2017; Kallioniemi et al. 2018). Lantbrukare utsätts även för många riskfyllda moment i sitt arbete, oavsett om det handlar om traktorkörning som kan leda till ryggproblem (Boshuizen et al. 1990; Hartman et al. 2003) eller, som är vanligare i fallet med mjölkbönder, frekvent kontakt med kor (Hartman et al. 2004).

Cultural approaches anses relevant eftersom studier visar att lantbruket är ett mansdominerat och historiskt präglad yrke där man förväntas slita och arbeta hårt oavsett vad som händer (Nilsson 2011; Lovelock 2012; Rawolle et al. 2016). Pressen att fortsätta arbeta trots diverse sjukdomstillstånd är därför inte bara rent

ekonomiskt, utan även kulturell bland lantbrukare som yrkesgrupp. Dessutom innebär den maskulina synen på lantbruk att kvinnliga lantbrukare utsätts för ytterligare stress och en känsla av att behöva leva upp till olika kulturella normer (Hagen et al. 2021).

4. Empiri

I detta kapitel presenteras den insamlade empirin. Först presenteras sekundärdata från svensk lag samt Försäkringskassan, sedan primärdata från de intervjuer som genomförts.

4.1 Policy

I detta avsnitt ges en sammanställning av den sekundärdata som samlats in gällande sjukförsäkringens historia, juridiska ställning, praktiska regelverk och skillnader mellan olika företagsformer. Slutligen inkluderas även ett underavsnitt gällande beskattning och sjukpenninggrundande inkomst (SGI) i enskild firma.

4.1.1 Sjukförsäkring i svensk lag

Sjukförsäkring har varit en del av svensk lag sedan 1955 (Edebalk 2005). Under tidigt 1900-tal insåg man att det fanns ett behov av en allmän sjukförsäkring. Anledningen till detta var att man ville minska behovet av så kallad invaliditetspension genom att ge befolkningen tillgång till sjukvård så att de skulle kunna tillfriskna och återgå till arbetet.

Sjukförsäkringen såsom den infördes 1955 var både allmän och obligatorisk (Edebalk 2005). Den baserades på inkomstbortfallsprincipen, det vill säga att man skulle bli ersatt för förlorad lön då man var sjuk, och hade en karenstid på tre dagar. Sjukförsäkringen finansierades genom arbetsgivaravgifter, egenavgifter och skatt. Under 60-talet kom nya beslut om att ta bort två av tre karensdagar, samt höja ersättningsnivån till 80% från tidigare 65%. Vidare beslutades det under 70-talet om att sjukpenningen skulle bli skattepliktig, samt att höja ersättningsnivån ytterligare till 90%. Sjukpenningen blev nu även pensionsgrundande.

1962 års lag om allmän försäkring (SFS 1962:381) var gällande till och med 2010 då socialförsäkringsbalken infördes i svensk lag (SFS 2010:110). Denna lagändring innebar att cirka 30 lagar om bland annat allmän försäkring, olika bidrag samt pensioner ersattes med syfte att ge en mer samlad lagstiftning. En av grundpelarna

i socialförsäkringsbalken är den paragraf som beskriver de inledande bestämmelserna gällande sjukförsäkringen:

Sjukpenning kan lämnas till en försäkrad som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Ersättningens storlek är beroende av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och den omfattning i vilken dennes arbetsförmåga är nedsatt. (SFS 2010:110; 24 kap. 2 §)

En definition av begreppet sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och hur denna räknas ut anses vara nödvändig för att förstå regelverket kring sjukförsäkringen. Socialförsäkringsbalken definierar begreppet enligt följande:

Sjukpenninggrundande inkomst är den årliga inkomst i pengar som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete antingen

1. som arbetstagare i allmän eller i enskild tjänst (inkomst av anställning), eller
2. på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). (SFS 2010:110; 25 kap. 2 §)

Denna formulering täcker då in den som är anställd, anställd i eget aktiebolag, samt den som driver enskild firma. Inkomst av annat förvärvsarbete likställs enligt Socialförsäkringsbalken med inkomst av näringsverksamhet (SFS 2010:110; 25 kap. 8 §), och en utredning om SGI från 2023 (SOU 2023:30) beskriver hur det i SGI-sammanhang inte görs någon direkt skillnad på inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete. I samma rapport definieras inkomst från näringsverksamhet som “överskottet av näringsverksamhet som en enskild ska betala egenavgifter på enligt 3 kap. 3 § socialavgiftslagen (2000:980)” (SOU 2023:30).

Vidare finns det även en så kallad fiktiv SGI för de med en nystartad enskild firma eller nystartat aktiebolag (SFS 2010:110; 25 kap. 9 §). Denna gäller under de första 36 månaderna efter ett företag eller en firma bildats, det vill säga under det så kallade uppbyggnadsskedet. Under denna tid beräknas en SGI motsvarande “minst vad som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning” (SFS 2010:110; 25 kap. 7 a § samt 9 §).

Slutligen bör det även nämnas att Socialförsäkringsbalken (SFS 2010:110) reglerar vad som gäller med retroaktiv sjukpenning, det vill säga när sjukanmälan kommer in efter det att sjukdomsfallet uppstått:

Sjukpenning får inte lämnas för längre tid tillbaka än sju dagar före den dag då anmälan om sjukdomsfallet gjordes till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder mot att göra en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas. Lag (2013:747). (SFS 2010:110; 27 kap. 17 §)

4.1.2 Försäkringskassan

Den praktiska implementeringen av lagstiftningen rörande socialförsäkringen, och därmed också sjukförsäkringen, sköts av Försäkringskassan enligt en förordning från Sveriges riksdag (SFS 2009:1174). Det är genom Försäkringskassan som ansökan om ersättning görs och sedermera betalas ut. Enligt förordningen har Försäkringskassan även som uppdrag att “ge information till berörda om socialförsäkringen och de övriga förmåner och ersättningar som myndigheten ansvarar för” (SFS 2009:1174, 2 §).

Försäkringskassans hemsida är en källa till information om vilka typer av ersättning man kan få vid sjukdom (Försäkringskassan u.å.b). Här återfinns även e-tjänster som används för att ansöka om denna ersättning. Undersidan *Sjuk* innehåller även länkar till undersidor där det är möjligt att hitta mer information utifrån individens förutsättningar. Dessa undersidor inkluderar bland annat information för den som är anställd, anställd i eget aktiebolag eller är egenföretagare med enskild firma, vilka är de områden denna studie fokuserar på.

Anställda

Sjukpenning för anställda betalas vanligtvis ut efter att den anställda först har fått två veckors sjuklön från sin arbetsgivare inklusive karensavdrag (Försäkringskassan 2024a). Om den anställda förblir sjuk efter dessa två veckor ska arbetsgivaren sjukanmäla den anställda till Försäkringskassan varpå den anställda kan ansöka om att få sjukpenning. Sjukpenning kan betalas ut på 25, 50, 75 eller 100% och uppgår till närmare 80% av lönen upp till ett visst tak. Efter ett år (364 dagar) sänks nivån till 75% av lönen (baserad på den anställdas SGI).

Anställd i eget aktiebolag

Sjukpenning för den arbetar i eget aktiebolag får ersättning baserad på sin SGI (Försäkringskassan 2024b). Man räknas dock som anställd även i det egna aktiebolaget och hanteras på samma sätt som en vanlig anställd. På samma sätt som för en vanlig anställd behöver den som är anställd i eget aktiebolag sjukanmäla sig till Försäkringskassan efter 14 dagar.

Enskild firma

Regelverket för den som har en enskild firma omfattar även kommanditbolag och handelsbolag (Försäkringskassan 2024c). På samma sätt som för en anställd kan sjukpenningen betalas ut på 25, 50, 75 eller 100%. Skillnaden kommer dock till hur nivån på sjukpenningen beräknas. Till skillnad från en anställd där sjukpenningen baseras på lönen, är det för den med enskild firma *inkomst från näringsverksamhet*

som gäller. Detta är alltså den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI), men räknas inte ut på samma sätt som för en anställd eller anställd i eget aktiebolag. Enligt den definition som togs upp i underavsnitt 4.1.1. är det “överskottet av näringsverksamhet som en enskild ska betala egenavgifter på enligt 3 kap. 3 § socialavgiftslagen (2000:980)” (Socialdepartementet 2023) som ligger till grund för SGI för den med enskild firma. Samma regler gäller dock för tidsbegränsningen av ersättning, det vill säga att nivån sjunker från 80% till 75% efter 364 dagar (Försäkringskassan 2024c). Den andra stora skillnaden för den med enskild firma är att sjukpenning betalas ut direkt utan någon sjuklön som för anställda. Det förekommer dock fortfarande en karenstid; vanligtvis sju dagar men denna kan man välja att ändra till en dag, 14, 30, 60 eller 90 dagar. Antalet karensdagar styr över hur stor sjukförsäkringsavgift man betalar.

4.1.3 SGI och beskattning i enskild firma

Baserat på hur ersättningsnivåerna räknas ut för den med enskild firma så är en av de viktigaste faktorerna den ansökandes sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Denna är, som nämnts tidigare, baserad på inkomsten från näringsverksamheten, det vill säga det överskott som uppstår i verksamheten och som ligger till grund för de egenavgifter och den skatt som den enskilda företagaren ska betala. Skillnaden gentemot ett aktiebolag är att det inte är företaget i sig som beskattas, utan ägaren till företaget (Skatteverket u.å.).

För enskild firma gäller särskilda regler vid beskattning (Skatteverket u.å.) eftersom nivån på beskattningen inte ska skilja sig åt beroende på vilken företagsform som bedrivs. Det är därför möjligt för en person som driver enskild firma att exempelvis dela på inkomster mellan makar, göra avdrag för egenavgifter och pensionskostnader, eller sätta undan pengar i olika fonder och på så vis skjuta upp beskattningen. Den sistnämnda åtgärden brukar benämnas skatteplanering, då det finns möjlighet att på lagligt vis sätta undan pengar i företaget som antingen ersättningsmedel, i en expansionsfond eller i periodiseringsfonder för att jämna ut företagets resultat över mer än ett år.

De pengar som avsätts på ovan nämnda vis dras från den inkomst den med enskild firma har från sin näringsverksamhet (Skatteverket u.å.). Resultatet av detta blir att inkomsten från näringsverksamheten minskar, och eftersom SGI beräknas utifrån just denna inkomst blir konsekvensen att nivån på SGI därmed också sjunker.

4.2 Intervjuer

I detta underavsnitt presenteras resultatet av den primärdata som samlades in under intervjuer med fyra mjölkbönder. Empirin presenteras enligt de fyra teman som intervjufrågorna ställde i fokus. Deltagarna i denna studie är anonyma, därav uppges endast kön och åldersintervall. Samtliga deltagare har mjölkproduktion med mellan 35 och 70 mjölkkor som huvudsysselsättning och bedriver sitt företag som enskild firma. Ingen av gårdarna har fast anställda och samtliga gårdar bedrivs antingen av intervjupersonen ensam eller med en partner. Deltagarna bestod av två kvinnor och två män i åldern 40–60 år.

Intervjuerna inleddes med att deltagarna fick ge en kort beskrivning av sitt företag med fokus på antal djur och hur många personer som arbetar på gården. Därefter gick intervjun vidare till mer tematiska områden enligt följande underavsnitt.

4.2.1 Sjukskrivningspolicy

Det inledande temat kring sjukskrivningspolicy fokuserade på hur mjölkbönder upplever att företagsformen enskild firma påverkar deras möjlighet till sjukskrivning. Genom diskussioner angående erfarenhet och kunskap kring regelverken ges en insikt i hur informerade bönderna är gällande deras möjligheter till samt det praktiska förfarandet kring sjukskrivning.

Mjölkbönderna beskrev olika stor kunskap om vilka regelverk som finns gällande sjukskrivning. Tre av deltagarna berättar att de inte har så god kunskap om hur reglerna ser ut och beskriver dem som krångliga. En av dessa personer nämner även att hon ångrar att de inte ställt om till aktiebolag då det alltid varit mycket krångligt att sjukskriva sig när man bedriver en enskild firma, och regelverket för aktiebolag verkar vara enklare att förstå sig på.

Den fjärde av deltagarna beskriver hur hen tidigare inte haft koll, men att man var tvungen att lära sig i och med att en av personerna i paret blev allvarligt sjuk och inte hade möjlighet att arbeta. Personen beskriver den tidigare okunskapen om regelverken som problematisk eftersom det ledde till att paret blev en månad utan ersättning. Detta eftersom Försäkringskassan inte hade någon som helst förståelse för att de inte rapporterat in sjukfrånvaro redan första sjukdagen, trots allvarligt sjukdomstillstånd och sjukhusvistelse.

4.2.2 Branschkultur

Vidare utforskades mjölkböndernas upplevelse av den rådande branschkulturen. Frågor angående kollegors attityder och sätt att tala kring sjukskrivning ämnar bidra till en djupare förståelse för förväntningarna mjölkbönder har på sig när det kommer till sjukskrivning.

Vid diskussion angående kulturen inom branschen beskriver flera av deltagarna hur de själva eller bekanta har arbetat trots skador och sjukdom. I en av intervjuerna beskrivs hur man hört berättas från bekanta att när kvinnan i familj jordbruket brutit armen samtidigt som mannen brutit foten fick kvinnan fortsätta jobba i ladugården eftersom "hon i alla fall kunde gå".

När upplevelse av kultur och förväntningar diskuterades berättar en deltagare att man har förväntningar på sig själv att jobba trots sjukdom. Hon berättar att sjukskrivning endast är aktuellt då man inte har något annat val, annars fungerar det inte. Gällande kollegor berättar hon att det inte är givet att man sjukskriver sig, även om det är vad som rekommenderas av läkare.

En annan deltagare menar att han inte vet om han är mer macho än någon annan, utan att man som mjölkbonde är "van vid att hänga i". Han beskriver hur många kollegor i branschen har en del skavanker men är duktiga och "fortsätter gnetta på ändå". När det inte finns någon ersättare berättar han att man inte har mycket till val. Nästa deltagare säger att det som diskuteras mest i branschen när det kommer till sjukskrivning är att man börjar bli gammal. Skador och sjukdom är i övrigt ingenting han upplever att man är öppen med. Vid sjukdom upplever han inte en press från omgivningen, utan i stället får man jobba sitt pass trots att man är sjuk, sedan kan man gå in och lägga sig om säsongen tillåter.

4.2.3 Personliga erfarenheter

I denna del utforskas mjölkböndernas personliga erfarenheter av sjukskrivning. Frågor ställdes om eventuell tidigare sjukskrivning utan tillfrågan av vad den aktuella sjukskrivningen gällde. Syftet är att få en uppfattning om mjölkböndernas upplevelse av återhämtning och stödsystem som finns tillgängliga vid sjukdom eller skada.

Två av deltagarna har själva varit sjukskrivna från sitt arbete som mjölkbonde. Resterande två har ej själva varit sjukskrivna, men har erfarenhet av situationen i och med att respektive partner som arbetar på gården varit sjukskrivna. De två längst beskrivna sjukskrivningarna omfattade tre månader. Samtliga tre deltagare med partner som arbetar på gården vittnar om att den person som jobbade kvar

under sjukskrivningen fick en betydligt större arbetsbörda även om avbytare kunde anlitas.

Tre av deltagarna svarade även att de inte sjukskrivit sig trots rekommendation. Anledningen till detta beskrevs som att "man kan alltid göra något" och att det var lättare att bara arbeta än att faktiskt sjukskriva sig. När det vidare diskuteras om omgivningens hjälp vid skada och sjukdom så varierar svaren något. Det handlar om föräldrar som haft möjlighet att hjälpa till, avbytare, punktinsatser av kompisar, samt vuxna barn som kan arbeta om någonting skulle hända. En av deltagarna berättar att det förmodligen skulle kunna gå att lösa sjukskrivningen ett tag, men om det handlar om en allt för lång period hade han med hög sannolikhet varit tvungen att avveckla.

Förutsättningarna beskrivs även av en av mjölkbönderna som väldigt olika från gård till gård. En av deltagarna upplever att det finns två olika grupper av lantbrukare; de mer välbärgade med större gårdar som på grund av sin goda finansiella ställning och flertalet anställda kan sjukskriva sig, och familjejordbruken där det finns en annan mentalitet och andra förutsättningar.

4.2.4 Förbättringspotential

I slutet av varje intervju ställdes en fråga om hur deltagarna anser att det är möjligt att förändra situationen gällande sjukskrivning inom branschen. Syftet med denna del är att besvara forskningsfrågan om hur andra aktörer kan bidra till att bredda möjligheten till sjukskrivning hos mjölkbönder.

Vid inledningen av diskussionen om förbättringspotential ställdes en fråga om hur mjölkbönderna upplever stöd från andra aktörer. En av deltagarna berättar att stödet är svagt och betonar detta med att berätta om sin upplevelse kring föräldrapenning. Hon upplevde att Försäkringskassan inte alls var medgörlig; när ersättningen skulle beräknas baserat på tidigare inkomster (som för sjukpenning) verkade Försäkringskassan inte lita på att uppgifterna hon angivit var riktiga. Detta resulterade i en lägre nivå av ersättning, och hon var då tvungen att anlita en revisor för att bevisa att uppgifterna faktiskt stämde.

En deltagare menar att stödet är svagt men fortsätter med att berätta att det förmodligen skulle vara möjligt att kontakta Växa om man verkligen behöver hjälp. Han berättar att stödet dock blivit svagare med tiden. Han berättar att hans mamma en gång sade att det bästa som hänt under hennes tid som mjölkbonde var den nationella avbytarverksamheten. Han berättar vidare hur Finland har en helt annan, bättre struktur när det gäller avbytarverksamhet och att han upplever det som att utvecklingen nog springer ifrån den storleken av lantbruk som han bedriver. En

tredje deltagare nämner också Växa³. Personen säger dock att privata aktörer är minst lika bra när det kommer till att anlita avbytare.

Samtliga intervjupersoner nämnde samma sak vid den sista frågan i intervjun som lyder “hur anser du att man kunde förändra situationen gällande sjukskrivning inom branschen?” och det var avbytarverksamheten. Det fanns en uppfattning om att även om många är intresserade av lantbruk är det få som vill mjölka kor. Flertalet nämnde även att de inte var nöjda med en större andel av tidigare anlidade avbytare eller personal men hade även förståelse för att det kan vara komplicerat att sätta sig in i verksamheten. Fördelarna av en ledig dag övervägde inte konsekvenserna, vilket gör det opraktiskt att genomföra enligt mjölkbönderna.

³ Växa är Sveriges största husdjursförening som arbetar med rådgivning och service och även tillhandahåller avbytare.

5. Analys och resultat

I detta kapitel presenteras hur empirin från föregående kapitel har analyserats med hjälp av studiens teoretiska referensram och genererat ett resultat. Slutligen diskuteras även hur resultatet i denna studie skiljer sig från tidigare forskning.

5.1 Contingency-teori och arbetssituation

Vid intervjuerna med mjölkbönderna uppfattade författarna en upplevelse av ensamhet i ansvar. Även när det är förberett för att lämna gården under en kortare period finns en nivå av stress och stark ansvarskänsla för djuren. Till skillnad från förr är det lokala stödsystemet svagare och många av mjölkbönderna som tidigare var aktiva i bygden har avvecklat sina verksamheter. Skiftet i den sociala konstruktionen gör att mjölkbönderna behöver förlita sig på sig själva till en högre grad. Detta verkar ligga i linje med den forskning som publicerats gällande lantbrukares psykosociala arbetsvillkor, där man kunde se att den ökade isoleringen på grund av jordbrukets rationalisering hade en stor påverkan på lantbrukarna. I denna forskning togs även utmaningarna av att bo och arbeta på samma plats upp, och den problematik som uppstår när lantbrukarna får svårt att skilja mellan arbets- och privatliv. Även detta var något som kom upp under intervjuerna; lantbrukarna beskrev hur det kan vara värre att sitta hemma vid köksfönstret och inte kunna göra något, än att gå och jobba trots skada eller sjukdom, och att detta då kan försvåra återhämtningen.

Storleken på gården nämns även som en påverkande faktor när det gäller möjligheten till sjukskrivning. Mjölkbönderna som intervjuades menar att det är svårt att förlita sig på att någon utomstående ska komma in och sköta om den dagliga driften när man normalt sett är ensam eller två om det. De menar att det hade varit mycket enklare om man redan var större från början och hade en anställd som arbetade mer regelbundet än en avbytare som hoppar in någon gång i månaden. Dels handlar det om att det blir betydligt mer omständligt att förbereda för någon som inte vet hur saker och ting fungerar, dels handlar det om känslan av att kunna lita på att personen i fråga sköter om allting på ett riktigt sätt. De positiva konsekvenser som uppstår när företaget växer och det är möjligt att anställa

ytterligare medarbetare, det vill säga möjligheten att vara ledig och lämna över ansvaret till någon annan, var också en del av resultatet från en av studierna om lantbrukarnas arbetssituation.

Att det är just yrket som mjölkbonde som har stor påverkan på möjligheterna till sjukskrivning rådde det ingen stor tvekan om bland de som intervjuades. Flera av deltagarna menade att det skulle vara betydligt enklare att fatta beslutet om sjukskrivning ifall de inte längre var så pass bundna som de var inom mjölkproduktionen. Även detta ligger i enlighet med den forskning som publicerats kring lantbrukarnas arbetssituation, och mjölkbönders tendens att arbeta längre dagar och uppleva större nivåer av distress.

Familjens och omgivningens roll som en del av stödsystemet var något som mjölkbönderna lade stor vikt vid under intervjun. Precis som det nämnts i tidigare studier utgör familj och närstående en viktig roll, inte bara när de är en del av den dagliga driften, utan även när de finns tillgängliga som stöd runtomkring. En av mjölkbönderna beskrev under intervjun hur hjälpen från hennes föräldrar var helt avgörande och gjorde det möjligt för henne att lösa arbetssituationen även när partnern var sjuk. Föräldrarna kunde då sköta om hemmet och barnen när hon själv var ute i ladugården och arbetade. På samma vis nämner flera av deltagarna just familjen som en viktig källa till stöd att ta vara på när det behövs. De poängterar dock att detta inte är en långvarig lösning, utan handlar om punktinsatser snarare än en långsiktig handlingsplan.

Mintzbergs modell kan användas för att koppla dessa situationsfaktorer till contingency-teorin. De två vanligaste konfigurationerna inom mindre företag är som nämnt simple structure och ad hoc. De fyra kontrollfaktorerna går att koppla till mjölkgårdarna genom coordinating mechanism då en effektiv samordningsmekanism är av stor vikt. Även om gården ej har anställda är det viktigt att alla delar som ingår i en mjölkgård fungerar. Korna ska mjölkas minst två gånger om dagen, samtliga djur ska skötas och mitt i allt tillkommer även underhåll, säsongsbundna aktiviteter, övrig djurskötsel med mera. Alla dessa delar är av vikt för att verksamheten ska kunna fortgå. Eftersom mjölkbönder även påverkas av bland annat väder och oväntade händelser i allmänhet är det möjligt att koppla organisationen till strukturen mutual adjustments. Det är en flexibel och dynamisk koordineringsmekanism där individer inte följer strikta regler eller hierarkiska strukturer, utan kommunicerar direkt med varandra för att lösa problem och fatta beslut, vilket är viktigt för den föränderliga miljön mjölkbönderna verkar inom. Detta inkluderar även flexibiliteten att kunna arbeta under sjukdom, eftersom det inte är ett alternativ att bara låta djuren stå. Notera dock att den interna strukturen i sig inte är att beskylla för sjukskrivningsproblematiken, utan det är främst de externa omständigheterna som orsakar de interna strukturerna.

5.2 Practice theory och hjälpssökarbeteende

Baserat på den litteraturgenomgång som gjorts i studien har det varit möjligt att identifiera en tradition inom lantbruket av att fortsätta arbeta trots smärta eller sjukdomstillstånd. Denna inställning var även närvarande vid de intervjuer som genomfördes inom ramen för denna studie. Den generella åsikten är att man "gnetar på" trots att man är sjuk eller skadad; antingen eftersom det inte finns något val, eller för att man avvaktar med att söka hjälp i hopp om att det går över. Deltagarna berättar även hur de ofta anser inte är värt jobbet att ansöka om ersättning eller att anlita en avbytare, eftersom de då får lägga mer energi på detta än vad det hade tagit dem att bara fortsätta jobba sig igenom sitt försämrade tillstånd.

I enighet med tidigare forskning var det flera av deltagarna som berättade hur de hade blivit rekommenderade att sjukskriva sig men ändå inte gjort det, eller rentav valt att inte uppsöka vård trots att de egentligen hade behövt göra det. Detta kan anses styrka tidigare studiers resultat om att det finns ett mörkertal bland sjukdoms- och skadefall hos lantbrukare.

För att analysera mjölkböndernas hjälpssökarbeteende utifrån practice theory går det att bryta ned beteendet enligt Schatzkis modell:

Doing and saying (göra och säga)

Denna del kan kopplas till alldaglig kommunikation och handlingar. Det kan handla om både kommunikation med eventuell partner och vanan att arbeta självständigt. Det omfattar även synen på återkommande rutiner och reaktioner på oväntade händelser. Handlingar och uttalande speglar mjölkböndernas värderingar, normer och social identitet som de konstruerar i samband med utövande.

Actions (handlingar)

Handlingar omfattar vad mjölkbönderna gör eller det faktiska beteendet. I kontexten innebär det till exempel rutiner för mjölkning och deras sätt att ta hand om djuren, men även undvikandet att söka hjälp utifrån för att det finns en hög arbetsmoral och känsla av ansvar för gården och djurens välbefinnande.

Practice (praxis)

Praxis syftar på det mjölkbönderna återkommande gör i och med driften av gården. Det skiljer sig från handlingar i och med att handlingar är hur något görs, medan praxis är vad som görs. Därav kan praxis till exempel vara att mjölka en ko eller att sällan ta ledigt trots att det hade varit det bästa hälsomässigt. Man fortsätter att arbeta trots skador eller sjukdom enligt tidigare nämnda starka arbetsmoral och

självständiga tradition. Har det gått innan så bör det också gå nu. Enda anledningen till att avsluta arbetet är om det är fysiskt omöjligt.

Relation between practices (relationer mellan praxis)

Relationer mellan praxis avser hur olika praxis samverkar. När det är svårt att hitta pålitlig hjälp utvecklar mjölkbönderna en praxis där de tar på sig allt ansvar själva för att säkerställa att gården fungerar smidigt. Den praxis att inte använda sig av hjälp utifrån påverkar i sin tur annan praxis, såsom hur arbetet på gården organiseras. För att kompensera för bristen på extern arbetskraft utvecklar bönderna en praxis av att i stället arbeta långa dagar. Vanan att ta på sig allt arbete ensam upprätthåller i sig ritualen som är att arbeta trots sjukdom eller skada. Det går alltså att skåda en dualitet i strukturen vilket gör att den upprätthålls.

5.3 Cultural approaches och attityder

Det fanns under intervjuerna inte någon större enighet om att branschkulturen i helhet eller mjölkböndernas omgivning hade någon tydlig påverkan på hur de agerade i situationer där sjukskrivning var aktuellt. De menar att det inte handlar så mycket om yttre påtryckningar att bita ihop och visa sig stark, utan snarare om en inre press att lösa problemet så gott det går eftersom man i nästan alla situationer upplever att det inte finns något val. Att jobba under dessa förhållande kan verka outhärdligt, samtidigt går det att konstatera att om det fortfarande finns mjölkbönder kan inte alla tycka det. Sambandet mellan en stark inre drivkraft med stort engagemang i arbetet och risk för utbrändhet är utforskat i en av de studier som presenterades i litteraturgenomgången, med förklaringen att dessa inte är ömsesidigt uteslutande. Många av de som är verksamma inom branschen är uppvuxna på mjölkgård, har ett mycket starkt intresse för lantbruk alternativt en kombination av dessa och visste därför vilka förutsättningar som väntade. Till följd av detta är det till stor del starka individer som stannar kvar eller kommer in i branschen. Därför krävs det inte ett yttre tryck och en upplevd machokultur för att pressa bönderna att arbeta utöver vad som är fysiskt och mentalt fördelaktigt på lång sikt, utan en inre drivkraft.

För att koppla detta till Scheins modell som presenterades i teorikapitlet så är artefakter den synliga och hörbara delen av kulturen. I kontexten skulle det kunna vara den låga nivån av sjukledighet trots hög frekvens av skador. Nästkommande underliggande nivå av modellen, värderingar, skulle kunna vara att trots att det inte finns en uttalad kultur finns det bland samtliga bönder en mentalitet av att jobba till det inte längre är möjligt att arbeta. Värderingar inkluderar därför en stark känsla av ansvar för gården och djuren och en vilja att lösa allt på egen hand för att undvika

framtida problem. Grundantaganden, vilket är den sista och mest grundläggande delen av modellen skulle i sammanhanget kunna bestå av en bild av gården som en förlängning av mjölkböndernas identitet. Att vara mjölkbonde kan på grund av förutsättningarna inte bara vara ett jobb, utan även en livsstil. Gårdens framgång är därav kopplad till ägarens identitet och välbefinnande vilket kan leda till den starka inre drivkraften att arbeta sig igenom motgångar.

5.4 Regelmässiga möjligheter och utmaningar kring sjukskrivning

Enligt rådande svensk lagstiftning och Försäkringskassans regelverk finns det inga juridiska gränser för lantbrukare med enskild firma att sjukskriva sig. Regelverket i sig gör ingen skillnad på vilken typ av bransch den som söker ersättning arbetar inom, utan det är framför allt företagsformen som spelar roll. Även om enskild firma är den vanligaste företagsformen inom lantbruket, så är det i samhället som stort anställning eller anställning i eget aktiebolag som kan anses vara standarden för sjukförsäkringen. Konsekvensen av detta blir att information kring regelverket för enskild firma är mindre känt för allmänheten, något som även uppdagades under de intervjuer som gjordes med deltagarna i denna studie där de flesta uppgav att de hade dålig insikt om detta regelverk.

Beräkningsmetoden för SGI är en del av problematiken. Beskattning av enskild firma såsom den beskrevs i det föregående kapitlet kan leda till problem när man är två i företaget, men särskilt om det handlar om så kallad medhjälpande maka eller make. En av deltagarna i studien som driver företaget tillsammans med sin man uppgav att hon jobbar på gården när det finns arbete, men att hon även har arbetat utanför gården under perioder. En konsekvens av detta kan bli att inkomsten som ligger till grund för SGI varierar, vilket kan resultera i låg eller ingen ersättning vid sjukskrivning. Detta var något som deltagaren personligen fick erfara, visserligen i samband med föräldrapenning, men eftersom SGI används både vid föräldraledighet och sjukskrivning kan problematiken anses vara likvärdig.

Karenstiden ligger till grund för ytterligare ett problem som kan uppstå. Enligt regelverket är det möjligt för den med eget företag att själv välja hur lång karenstid man vill ha. Ju längre karenstid desto lägre egenavgift, men konsekvensen blir då att det går fler dagar innan man får möjlighet till ersättning i form av sjukpenning. En av deltagarna uppgav att han hade blivit rekommenderad att sjukskriva sig vid ett tillfälle, men eftersom karenstiden fortfarande var de standardiserade sju dagarna hann behovet försvinna innan det hade varit möjligt för honom att få någon ersättning.

Slutligen togs även rutinerna för sjukanmälan upp som ett problem. Enligt det regelverk som presenterats i tidigare kapitel är det inte möjligt att få sjukpenning för mer än sju dagar bakåt i tiden, vilket blev relevant då en av deltagarna i studien berättar hur de missade en stor del av sin ersättning då de (på grund av okunskap) gjorde sjukanmälan för sent. Deltagaren berättar hur det var mycket nog att sköta i samband med insjuknandet då de bland annat var tvungna att ordna med avbytare med kort varsel, vilket ledde till att den byråkratiska hanteringen av sjukdomen prioriterades ner och fick ekonomiska konsekvenser.

5.5 Diskussion

Vid en genomgång av tidigare forskning upptäcktes att antalet studier om mjölkbönders sjukskrivning var begränsad, både i form av kvantitativa och kvalitativa forskningsstudier. Detta medför att det blir något komplicerat att direkt jämföra studiens resultat med tidigare forskning.

En av diskrepanserna mellan tidigare forskningsresultat och resultatet av denna studie var huruvida mjölkbönderna relaterar till machokulturen eller inte. Tidigare forskning visar ett starkt samband mellan lantbrukare och maskulina attityder, framför allt när det kommer till hjälpsökarbeteende. Deltagarna som intervjuades inom ramen för detta arbete hade ingen direkt upplevelse av machokultur, men det är ändå möjligt att se vissa spår av den typen av beteende baserat på hur mjölkbönderna beskriver sina erfarenheter. Det är även värt att poängtera att machokultur och maskulina attityder kan spela en större roll utomlands än vad de gör i Sverige. Tendensen att bita ihop och fortsätta arbeta kan möjligtvis vara kopplad till att personer som arbetar med något de har ett starkt intresse för har en annan tolerans för smärta och obehag än människor som känner mindre engagemang för sitt arbete.

Att tidigare forskning visar på ett svagt användande av sjukskrivning hos lantbrukare är kanske inte så förvånande när man sätter det i kontexten att inte alla länder har ett lika utbyggt socialt skyddsnät för egenföretagare som Sverige. Men trots att svenska mjölkbönder har tillgång till sjukpenning verkar den ändå inte utnyttjas till fullo. Det verkar snarare handla om stödsystemet i sin helhet och möjligheten till, eller bristen på, hjälp från yttre aktörer.

Det genomgående temat i samtliga intervjuer var problematiken kring att få tag på bra avbytare och personal. Detta ledde till en diskussion kring vilken service det finns kring just avbytare. I Sverige har det tidigare funnits en nationell avbytarverksamhet som finansierades med statliga medel, men efter att denna avreglerats 2010 har det sedan endast funnits liknande lösningar i privat regi.

Mjölkbönderna beskriver att de antingen inte har provat på dessa lösningar ännu, eller att deras upplevelser av dessa har varit undermåliga. Just bristen på avbytare och utbildad personal som faktiskt vill arbeta med kor och mjölkproduktion verkar vara en av de största flaskhalsarna för möjligheterna till sjukskrivning för de mjölkbönder som intervjuats.

6. Slutsatser

I detta avslutande kapitel sammanfattas de centrala fynden i studien följt av studiens empiriska och teoretiska bidrag. Vidare diskuteras även om syftet uppnåtts och förslag på framtida forskning ges för den som är intresserad att bygga vidare på studien.

Mjölkböndernas upplever sin möjlighet till sjukskrivning som mycket begränsad. Detta beror på flera olika faktorer. Regelverket beskrivs som invecklat och Försäkringskassan oflexibel. Det finns ingen förståelse för att situationen ibland omöjliggör för mjölkbönderna att lägga ned arbete på gården för att sätta sig in i pappersarbetet som krävs för ersättning. Den enskilda firman beskrevs även som begränsande i och med de speciella regelverken.

Omgivningsfaktorerna som påverkar mjölkböndernas möjlighet till sjukskrivning beskrevs i intervjuerna som främst bristen på avbytare. Det finns få personer som vill arbeta med att mjölka kor vilket gör det svårt för bönderna att vara sjukskrivna. Mjölkgårdens speciella förutsättningar där arbete krävs varje dag, morgon som kväll, resulterar i att flertalet av mjölkbönderna arbetar trots rekommendation om sjukskrivning då de inte upplever att de har något val. Finns det en partner som arbetar på gården finns det även en stark press att komma tillbaka för att inte lämna partnern med för mycket arbete och ansvar.

Andra aktörers möjligheter att bidra till att bredda möjligheten till sjukskrivning hos mjölkbönder är enligt mjölkbönderna själva bland annat hur staten och institutioner reglerar sjukskrivningen. Genom att göra reglerna mer flexibla hade det varit möjligt för bönderna att anmäla sjukdomsfall i efterhand när kris inträffar för en anpassning av en mycket arbetsintensiv bransch. Viktigast av allt verkar dock vara hur avbytarverksamheten skulle kunna utvecklas. Fler personer med viljan att arbeta med kor och förståelse för verksamheten behövs för att mjölkbönderna ska kunna känna sig trygga i att lämna över ansvaret under sjukskrivningsperioden.

Syftet med studien var att undersöka hur förutsättningarna för sjukskrivning ser ut för mjölkbönder med enskild firma. Syftet anses uppfyllt i och med författarnas analyser och slutsatser, och studiens empiriska och teoretiska bidrag diskuteras nedan.

Studien har bidragit med en djupare förståelse för mjölkbönders möjlighet till sjukskrivning i den enskilda firman. Den del av empirin som behandlar policy har visat vilka lag- och regelmässiga förutsättningar som finns för sjukskrivning. Intervjuerna har resulterat i att faktorer som påverkar mjölkböndernas egna förutsättningar har kunnat identifieras. Bland dessa visade sig bristen på tillgänglig arbetskraft vara särskilt relevant. Förhoppningen är att förståelsen studien givit kan bidra till att mjölkböndernas omgivning engagerar sig för att bygga ett starkare stödsystem för mjölkbönder med enskild firma för att även de ska ha möjlighet till sjukskrivning, och att även framtida yrkesutövare ska få en mer socialt hållbar arbetssituation.

Genom tillämplig av de presenterade organisationsteoretiska ramverken har författarna kunnat tolka och analysera mjölkböndernas sjukskrivningssituation på en djupare nivå. Appliceringen av teorierna på den insamlade empirin har öppnat för att synliggöra olika dimensioner av sjukskrivningssituationen samt lagt fram flertalet förklaringar till hur den uppstår. Studien har även fokuserat på svenska lantbrukare med enskild firma och mjölkproduktion i relation till sjukskrivning. Därav har ett research gap fyllts som gör det möjligt för framtida forskare att bygga vidare på samma ämne.

Förslag på vidare forskning

Författarnas initiala idé var att undersöka om det finns en signifikant skillnad mellan hur mycket mjölkbönder i förhållande till egenföretagare verksamma inom andra områden alternativt någon form av svenskt genomsnitt sjukskriver sig till följd av samma skada eller sjukdom. Med tanke på tidsramen och resurserna för en kandidatuppsats var denna studie inte möjlig att genomföra. Konceptet anses dock fortfarande mycket intressant att utforska och författarna föreslår därför det som framtida forskningsämne. Det hade även intressant att genomföra ytterligare en kvalitativ studie där intervjuer genomförs med bönder med olika inriktningar för att utforska huruvida det finns en skillnad mellan hur dessa lantbrukare ser på sina sjukskrivningsmöjligheter.

Det viktigaste framtida forskningsområdet anser författarna dock vara hur man kan stärka stödsystemet runt lantbrukare. Finns det möjlighet att återinföra en nationell avbytarverksamhet, eller subventionera de verksamheter som drivs i privat regi? Hur upplevs kvalitén på de avbytare som finns tillgängliga idag och vad kan göras för att mjölkbönderna kan känna sig trygga i att lämna över ansvaret?

Referenser

- Asfaw, A., Pana-Cryan, R. & Rosa, R. (2012). Paid Sick Leave and Nonfatal Occupational Injuries. *American Journal of Public Health*, 102 (9), e59–e64. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2011.300482>
- Bertilsson, E. Esbjörnsson, C. (2020). *Unga lantbrukares attityder, normer och hinder inför förvärv av lantbruksfastigheter*. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi & miljöpsykologi/Lantmästare. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:slu:epsilon-s-16161>
- Bondy, M. & Cole, D.C. (2020). Striving for Balance and Resilience: Ontario Farmers' Perceptions of Mental Health. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 39 (1), 101–118. <https://doi.org/10.7870/cjcmh-2020-007>
- Bourdieu, P. (2005b). *The social structures of the economy*. (C. Turner, Trans.). Cambridge: Polity Press.
- Boshuizen, H.C., Hulshof, C.T. & Bongers, P.M. (1990). Long-term sick leave and disability pensioning due to back disorders of tractor drivers exposed to whole-body vibration. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 62 (2), 117–122. <https://doi.org/10.1007/BF00383587>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Bryman, A. & Bell, E. (2013). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. (2., [rev.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Bryman, A., Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. (3., [rev.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Burns, T., Stalker, G.M. (1961). *The Management of Innovation*. London: Tavistock.
- Cryer, C.; Lovelock, K.; Lilley, R. (2009). *Effective Occupational Health Interventions in Agriculture. A Report of a Survey of Risk Factors and Exposures on Farms*; Injury Prevention Research Unit: Dunedin, New Zealand, 2009.
- Denzin, N. K. (1970). *The Research Act in Sociology*. Chicago: Aldine.
- Donaldson, L., (2001). *The Contingency theory of organizations*. Thousand Oak: Sage.

- Edebalk, P. G. (2005). *Sjuklön och sjukpenning: 1955 års sjukförsäkringsreform och sjuklönefrågan*. (Working paper serien). Lunds universitet: Socialhögskolan. <https://portal.research.lu.se/en/publications/sjukl%C3%B6n-och-sjukpenning-1955-%C3%A5rs-sjukf%C3%B6rs%C3%A4kringsreform-och-sjukl%C3%B6n>
- Eriksson, I., Svenson, K-G. (1986). *Snabbutbildning av avbytare i jordbruket*. (Motion 1986/87:A252). Sveriges Riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/snabbutbildning-av-avbytare-i-jordbruket_GA02A252/
- Eriksson-Zetterquist, U., Hansson, M, & Nilsson, F. (2020). *Theories and perspectives in Business Administration*. Lund: Studentlitteratur AB
- Guba, E.G., Lincoln, Y. S. (1994). *Competing Paradigms in Qualitative Research*. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln, red., *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hagen, B.N.M., Sawatzky, A., Harper, S.L., O’Sullivan, T.L. & Jones-Bitton, A. (2021). What Impacts Perceived Stress among Canadian Farmers? A Mixed-Methods Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (14), 7366. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147366>
- Hagen, B.N.M., Sawatzky, A., Harper, S.L., O’Sullivan, T.L. & Jones-Bitton, A. (2022). ”Farmers Aren’t into the Emotions and Things, Right?”: A Qualitative Exploration of Motivations and Barriers for Mental Health Help-Seeking among Canadian Farmers. *Journal of Agromedicine*, 27 (2), 113–123. <https://doi.org/10.1080/1059924X.2021.1893884>
- Hartman, E., Oude Vrielink, H.H.E., Huirne, R.B.M. & Metz, J.H.M. (2003). Sick leave analysis among self-employed Dutch farmers. *Occupational Medicine*, 53 (7), 461–468. <https://doi.org/10.1093/occmed/kqg089>
- Hartman, E., Frankena, K., Oude Vrielink, H.H.E., Nielen, M., Metz, J.H.M. & Huirne, R.B.M. (2004). Risk factors associated with sick leave due to work-related injuries in Dutch farmers: an exploratory case-control study. *Safety Science*, 42 (9), 807–823. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2004.03.001>
- Hartman, E., Oude Vrielink, H.H.E., Metz, J.H.M. & Huirne, R.B.M. (2005). Exposure to physical risk factors in Dutch agriculture: Effect on sick leave due to musculoskeletal disorders. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 35 (11), 1031–1045. <https://doi.org/10.1016/j.ergon.2005.04.006>
- Holmberg, S., Thelin, A., Stiernström, E.-L. & Svärdsudd, K. (2004). Psychosocial factors and low back pain, consultations, and sick leave among farmers and rural referents: a population-based study. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 46 (9), 993–998. <https://doi.org/10.1097/01.jom.0000137715.33662.02>

- Khan, T.H. (2022). *Self-employment, health, illness, and social security among solo self-employed workers*. Diss. University of Waterloo. UWSpace.
<http://hdl.handle.net/10012/18939>
- Khan, T.H., MacEachen, E. & Dunstan, D. (2022). What Social Supports Are Available to Self-Employed People When Ill or Injured? A Comparative Policy Analysis of Canada and Australia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19 (9), 5310. <https://doi.org/10.3390/ijerph19095310>
- Lincoln, Y. S., Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lovelock, K. (2012). The injured and diseased farmer: occupational health, embodiment and technologies of harm and care. *Sociology of Health & Illness*, 34 (4), 576–590. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2011.01394.x>
- Lundqvist, P., Håkansson, C. & Hakelius, K. (2023). *Lantbrukares psykosociala arbetsmiljö och psykiska hälsa*. Kunskapssammanställning, (2022:8).
<https://res.slu.se/id/publ/121645> [2024-04-11]
- Lunner Kolstrup, C. (2014). *Lantbrukares psykosociala arbetsvillkor, psykiska hälsa och stress i ett svenskt och internationellt perspektiv*. <https://res.slu.se/id/publ/63526> [2024-04-11]
- Magnin, L., Chappuis, M., Normand, G., Pereira, B., Lezé, S. & Lesens, O. (2017). Health Issues and Mental Distress in French Active Farmers: A Quantitative and Qualitative Study. *International Journal of Environmental & Agriculture Research (IJOEAR)*, 3/2017.
https://www.researchgate.net/publication/321718356_Health_Issues_and_Mental_Distress_in_French_Active_Farmers_A_Quantitative_and_Qualitative_Study [2024-04-17]
- Mintzberg, H. (1983). *Structures in fives: Designing Effective Organizations*. Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- Murray, M., Beattie, J., McLeod, C., Pedler, D., Brumby, S.A. & Gabbe, B. (2019). "It could have been a lot worse": the psychological effects of farm-related serious injury in Victoria. *Rural and Remote Health*, 19 (3), 5323.
<https://doi.org/10.22605/RRH5323>
- Nilsson, K. (2011). *Äldre lantbrukares arbetsituation och hälsa*. Landskap, trädgård, jordbruk: rapportserie, (2011:37). <https://res.slu.se/id/publ/37098> [2024-04-11]
- Ortner, S. (1984). *Theory in anthropology since the sixties, Comparative Studies in Society and History*. 26(1): 126–166.

- Rawolle, T.A., Sadauskas, D., van Kessel, G. & Dollman, J. (2016). Farmers' perceptions of health in the Riverland region of South Australia: "If it's broke, fix it". *The Australian Journal of Rural Health*, 24 (5), 312–316.
<https://doi.org/10.1111/ajr.12272>
- Roy, P., Tremblay, G., Robertson, S. & Houle, J. (2017). "Do it All by Myself": A Salutogenic Approach of Masculine Health Practice Among Farming Men Coping With Stress. *American Journal of Men's Health*, 11 (5), 1536–1546.
<https://doi.org/10.1177/1557988315619677>
- Ryrvik, L. (2023). *Social hållbarhet på gården*. Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet. Institutionen för ekonomi och samhälle/Avdelningen för Kulturgeografi. <https://hdl.handle.net/2077/77460>
- Schatzki, T. (1996). *Social Practices: A Wittgensteinian Approach to Human Activity and the Social*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schein, E. (1990). Organizational culture. *American Psychologist*, 45(2), 109-119.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.45.2.109>
- SFS 2009:1174. *Förordning med instruktion för Försäkringskassan*.
- SFS 1962:381. *Lag om allmän försäkring*.
- SFS 2010:110. *Socialförsäkringsbalk*.
- Skaczkowski, G., Hull, M., Smith, A.E., Dollman, J., Jones, M. & Gunn, K.M. (2024). Understanding farmers' barriers to health and mental health-related help-seeking: The development, factor structure, and reliability of the Farmer Help-Seeking Scale. *The Journal of Rural Health*, 40 (1), 64–74.
<https://doi.org/10.1111/jrh.12768>
- SOU 2023:30. *Ett trygghetssystem för alla - Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst*.
- Stiernström, E.-L., Holmberg, S., Thelin, A. & Svärdsudd, K. (1998). Reported Health Status Among Farmers and Nonfarmers in Nine Rural Districts. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 40 (10), 917–924.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9800178/>
- Thelin A, Höglund S. (1994). Changes of occupation and retirement among Swedish farmers and farm workers in relation to those in other occupations. *Soc Sei Med*. 1994;38:147-151.
- Wallis, A. & Dollard, M.F. (2008). Local and global factors in work stress—the Australian dairy farming exemplar. *SJWEH Supplements*, (6), 66–74.

Huang, X. (2019). Understanding Bourdieu - Cultural Capital and Habitus. *Review of European Studies*, 11, 45. <https://doi.org/10.5539/res.v11n3p45>

Webbsidor och övrigt

Försäkringskassan. (u.å.b). *Statistikdatabas*. <https://www.forsakringskassan.se/statistik-och-analys/statistikdatabas#!/sjuk> [2024-04-25]

Försäkringskassan. (u.å.a). *Sjuk*. <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/sjuk> [2024-05-08]

Försäkringskassan. (2024a). *Sjukpenning för anställda*. <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/sjuk/anstalld/sjukpenning-for-anstallda> [2024-05-14]

Försäkringskassan. (2024b). *Aktiebolag*. <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foretagare/aktiebolag> [2024-05-14]

Försäkringskassan. (2024c). *Sjukpenning för dig med enskild firma*. <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/sjuk/enskild-firma/sjukpenning-for-dig-med-enskild-firma> [2024-05-14]

Jordbruksverket. (2022). *Skötsel och stallmiljö för nötkreatur*. <https://jordbruksverket.se/djur/lantbruksdjur-och-hastar/notkreatur/skotsel-och-stallmiljo> [2024-01-02]

Jordbruksverket. (2023a) *Jordbruksstatistisk sammanställning 2023*. <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/statistik/2023-08-10-jordbruksstatistisk---sammanstallning-2023> [2024-01-02]

Jordbruksverket. (2023b). Fascinerande fakta om mjölkkor, mjölkföretag och mjölkproduktion de senaste 40 åren. *Jordbruket i siffror*. <https://jordbruketisiffror.wordpress.com/2023/02/01/fascinerande-fakta-om-mjolkkor-mjolkforetag-och-mjolkproduktion-de-senaste-40-aren-2/> [2024-04-25]

Jordbruksverket. (2023c). Jordbruksföretag och areal efter storleksgrupp och företagskategori. År 2007–2023. *Jordbruksverkets statistikdatabas*. https://statistik.sjv.se/PXWeb/pxweb/sv/Jordbruksverkets%20statistikdatabas/Jordbruksverkets%20statistikdatabas_Jordbruksforetag_Jordbruksforetag%20och%20jordbruksforetagare/JO0106F02.px/table/tableViewLayout2/?loadedQueryId=d4708ffa-08b7-4171-98a0-8ac0a224ddd1&timeType=item [2024-05-22]

Skatteverket. (u.å.). *Enskild näringsverksamhet*.

<https://skatteverket.se/foretag/drivaforetag/foretagsformer/enskildnäringsverksamhet.4.5c13cb6b1198121ee8580002518.html> [2024-05-16]

Sveriges Radio P4. (2023). Svårt för lantbrukare att hitta avlösare: [radioprogram]

"Påverkar enormt mycket". *Sveriges Radio P4*, 7 februari.

<https://sverigesradio.se/artikel/svart-for-lantbrukare-att-hitta-avlosare-paverkar-enormt-mycket> [2024-01-02]

Öhrström, A. (2023). Låg kunskap om hur svensk mat produceras. *Jordbruksaktuellt*, 26

september. <https://www.ja.se/artikel/2233401/lg-kunskap-om-hur-svensk-mat-produceras.html> [2024-01-02]

Populärvetenskaplig sammanfattning

Att driva ett eget företag, oavsett bransch, innebär ofta mycket stress och stort ansvar. Lantbrukare som bedriver mjölkproduktion befinner sig dock i en unik situation. Till skillnad från många andra yrken kan man som lantbrukare inte bara lämna djuren och "stänga dörren". Mjölkcor måste mjölkas två till tre gånger om dagen för att inte bli sjuka, och för att kunna vara ledig från arbetet behöver mjölkbonden antingen ha anställda som avlastar, eller ringa in en avbytare (en vikare specialiserad på just lantbrukets dagliga drift).

Forskning angående mjölkbönders möjlighet till och upplevelse av sjukskrivning är mycket begränsad. Hur den vanligaste företagsformen, enskild firma, påverkar situationen kring sjukskrivning, samt hur situationen upplevs av svenska lantbrukare, är också relativt outforskade ämnen. Av denna anledning ville författarna genomföra en studie vars syfte är att undersöka hur förutsättningarna för sjukskrivning ser ut för svenska mjölkbönder med enskild firma.

Fokuset för studien är hur mjölkbönder med enskild firma upplever sina möjligheter till sjukskrivning, på vilket vis deras arbetsituation och andra faktorer påverkar möjligheter till sjukskrivning, samt hur andra aktörer kan bidra till att bredda möjligheten till sjukskrivning för mjölkbönderna. Studien genomfördes genom att samla in information om och granska de lagar och regler som rör sjukskrivning för de med enskild firma, samt genom intervjuer med fyra mjölkbönder om deras personliga upplevelse. Regelverket för sjukskrivning och sjukpenning skiljer sig beroende på vilken typ av företagsform du bedriver. Som enskild är det inte din lön som ligger till grund för din sjukpenning, utan det överskott, det vill säga den vinst som ditt företag redovisar under året. Deltagarna i studien uppgav att de hade relativt låg kunskap om detta regelverk, och att det var först när de ställdes inför behovet av sjukskrivning som de var tvungna att lära sig.

Sammanfattningsvis verkar det inte vara regelverket som sätter stopp för sjukskrivningarna hos de svenska mjölkbönder som intervjuats, utan bristen på tillgängliga avbytare som kan rycka in och arbeta när behovet uppstår. Detta är den största anledningen till att mjölkbönderna valde att inte sjukskriva sig, trots att de egentligen borde. Samtliga deltagare i studien uppgav att det krävs åtgärder för att öka tillgängligheten till kompetent avbytarpersonal, för att de ska kunna känna sig trygga att lämna över den dagliga driften och återhämta sig vid skada och sjukdom.

Tack

Vi vill rikta ett varmt tack till samtliga mjölkbönder som deltog i studien för att ni tog er tid att delta i en intervju mitt i vårbruket. Eran öppenhet och era insiktsfulla berättelser gjorde studien möjlig och för det är vi enormt tacksamma.

Ett stort tack till amanuens Manne Rosén för din värdefulla hjälp med metodkapitlet och utformningen av intervjufrågorna.

Till sist vill vi tacka handledare Karin Hakelius för allt stöd och vägledning genom hela arbetet. Tack för att du alltid fanns där för att guida oss rätt.

Författarnas personliga tack

Ella

Tack mamma och pappa för att ni alltid stöttat mig, inte bara i och med studien utan även genom hela livet.

Tack till mina syskon, Vera, Judith och John för att ni tidigt lärde mig ansvar, även för sådant som inte är mitt fel.

Tack till Mormor för att du alltid är en trygg punkt när jag behöver det som mest.

Till sist vill jag tacka Oskar för allt du gjort för mig, .. .__.. ..__

Emma

Tack till mina föräldrar för att ni har kört och burit och stöttat när jag bestämde mig för att flytta från Småland till Uppsala med ett helt bohag och en häst – och sedan när allt skulle flyttas en gång till.

Tack till Anton för att du alltid finns där och ger mig stöd. Om två år är det din tur!

Bilaga 1 - Intervjufrågor

Sjukskrivningspolicy

1. Driver du ditt företag som enskild firma eller aktiebolag?
2. Upplever du att du är insatt i vilka regler som finns gällande sjukskrivning för din företagsform?
3. Upplever du att företagsformen påverkar hur du hanterar eventuell sjukskrivning?

Branschkultur

1. Hur upplever du kulturen inom branschen när det kommer till sjukdom/skada/sjukskrivning? Vilka förväntningar har du på dig när du blir sjuk eller skadad till följd av denna kultur?
2. Vad är din uppfattning om dina kollegor i branschen? Hur pratar de om sjukskrivning?
3. Hur upplever du att dina kollegor agerar i situationer där sjukskrivning rekommenderas?
4. Tror du att du personligen hade agerat annorlunda om du arbetat inom en annan bransch och var i behov av sjukskrivning? Antingen annan produktionsinriktning eller icke-lantbruk.

Personliga erfarenheter

1. Har du någon gång varit sjukskriven från ditt arbete som mjölkbonde? Du behöver inte svara på grund av vad.
2. (Om ja på fråga 1) Upplevde du det som att du hade möjlighet att återhämta dig under din sjukskrivning? Varför? varför inte?
3. Har du någonsin blivit rekommenderad att sjukskriva dig men inte gjort det?
4. (Om ja på fråga 3) Hur kommer det sig att du inte sjukskrev dig trots rekommendationer?
5. Upplever du att det finns hjälp att få från omgivningen när du är sjuk eller skadad?
6. Har du någon familj, granne eller annan bekant som kan hjälpa till?
7. Finns det hjälp att få från eventuell personal så som anställd eller avbytare?
8. Har du möjlighet att utföra andra arbetsuppgifter när du är skadad eller sjuk för att lindra arbetsbördan?
9. Vilka förutsättningar i just din/er situation tror du påverkar hur du/ni hanterar sjukfrånvaro? Kan du ge några specifika exempel på hur din/er struktur hjälper eller hindrar möjligheten att ta ledigt vid sjukdom? Finns det några förbättringsmöjligheter?

Förbättringspotential

1. Upplever du att du/ni har stöd från andra aktörer vad gäller sjukskrivning?
2. Hur anser du att man kunde förändra situationen gällande sjukskrivning inom branschen?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.